

תדש   TEVET   תאש
                 ŠVAT
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Foto Ondřej Němec.

Se zármutkem jsme přijali zprávu o úmrtí pana Václava Havla. Respektovali jsme ho jako státníka zaslouženě dobré pověsti, vážili jsme si ho jako spisovatele světového jména a měli jsme ho rádi jako přítele, který měl porozumění pro lidské starosti i radosti. Židovská pospolitost v České republice mu děkuje za všechno, co pro občany této země vykonal, a bude vděčně vzpomínat na jeho zásadní podíl na dobrých vztazích mezi Českou republikou a Státem Izrael.
Památka spravedlivého ať je nám k požehnání.

ZASEDÁNÍ RADY FŽO

Dne 7. prosince 2011 se na svém posledním zasedání v kalendářním roce sešla Rada FŽO. Na programu jednání bylo celkem 9 bodů:

1/ **Kontrola zápisu ze zasedání 21. září 2011:** Federace uhradila dlužnou částku 1 123 496 Kč včetně dodatečného penále 10 935 za ŽO Ústí nad Labem. Tím byla na základě usnesení rady z 21. 9. 2011 (viz *Rch* 10/2011) vymáhaná pohledávka v předmětném exekučním řízení zcela uhrazena.

2/ **Hlasování o návrhu rozpočtu FŽO na rok 2012:** Rozpočet Federace židovských obcí v ČR byl projednán na minulých radě a nedoznal změn.

Usnesení: Rada schvaluje předložený návrh rozpočtu na rok 2012 v celkové výši 181 898 000 Kč.

Přítomno 32 členů rady, pro schválení nutno minimálně 17 hlasů.

Schváleno všemi hlasy přítomných – **předložený rozpočet na rok 2012 byl přijat.**

3/ **Čerpání rozpočtu FŽO v třetím čtvrtletí 2011:** Čerpání rozpočtu probíhalo rovnoměrně a jsou dány všechny předpoklady k tomu, aby rozpočet pro rok 2011 byl dodržen.

4/ **Návrh na úpravu stanov s cílem snížit riziko vzniku pohledávek za ŽO, resp. FŽO:** Návrh usnesení, aby byl při FŽO zřízen rizikový fond, do něhož židovské obce vloží 15 tisíc Kč každoročně k 31. 5. počínaje rokem 2012, nebyl přijat (proti bylo 14 z 33 přítomných členů rady, pro bylo 11 a 5 se zdrželo). Do obcí však směřuje výzva, aby návrh na zřízení rizikového fondu projednaly.

Závěr: Návrhy v této věci, které došly na sekretariát Federace ŽO, budou rozeslány členům rady; průběžně je bude projednávat prezidium. Problematikou zástavy majetku a zřízení fondu se bude zabývat příští jednání rady.

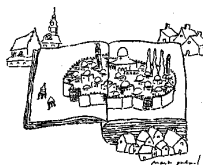
5/ Revitalizace židovských památek:

Byl přijat nový pracovník Z. Skála jako technický manažer dozoru nad stavební činností. Stavby byly předány generálnímu dodavateli, byly na nich osazeny informační tabule, bylo dokončeno výběrové řízení na technický dozor investora, připravuje se výběrové řízení na architekta expozic a interiérů a na grafika expozic.

Na rok 2012 je třeba schválit pověření řídicího týmu otevíráním obálek při výběrových řízeních a vyhodnocováním těchto řízení, tak jak tomu bylo v minulých letech.

Návrh usnesení: Otevíráním obálek a vyhodnocováním výběrových řízení v rámci projektu *Revitalizace židovských památek*

AKTUALITY

v roce 2012 rada pověřuje Řídící tým projektu revitalizace, doplněný pro tento účel o člena Rady FŽO, pana Jiřího Löwyho.

Přítomno 30, pro schválení nutno minimálně 16 hlasů; pro 29, proti 0, zdržel se 1 – usnesení bylo schváleno.

6/ **Příprava a uskutečnění voleb v ŽO a ve federaci v roce 2012:** Do konce prosince bude do všech ŽO rozeslán informační dopis. Volby by v židovských obcích měly proběhnout od února do listopadu 2012, v prosinci se bude konat ustavující shromáždění FŽO. Klíčem pro volbu do rady je počet členů židovské obce k 31. 12. předchozího roku (na 100 členů jeden zástupce).

7/ Doporučení 1 člena SR NFOH pro další období:

Projednání dalšího působení T. Pelíškové ve správní radě NFOH i v dalším funkčním období:

Hlasování aklamací: Přítomno 29 členů rady, pro schválení nutno minimálně 15 hlasů; pro 28, zdržel se 1 – rada doporučuje paní T. Pelíškovou za člena správní rady NFOH na další období.

8/ **Doporučení 1 člena SR Nadace EZRA Bratislava za zesnulého G. Gärtnera:** Federace obdržela 3 návrhy na tři kandidáty: J. Bauera (Brno), J. Süsse (Teplice), F. Bányai (Praha). O kandidátech se rozhodovalo ve dvou kolech tajnou volbou, v níž se vítězem stal kandidát zvolený nadpolovičním počtem hlasů. Do druhého kola postoupili J. Süss a F. Bányai.

2. kolo: Přítomno 30 členů – J. Süss 21, F. Bányai 9. Pan Jiří Süss byl doporučen za člena správní rady nadace Ezra.

9/ Různé:

Federace obdržela od Claims Conference sdělení, že se podařilo změkčit kritéria pro odškodnění ukryvaných osob. Informace viz na str. 22.

Dne 12. 1. se uskuteční v Plzni shromáždění k založení Maccabi.

Dne 22. 1. proběhne v Plzni shromáždění k výročí transportů.

HAAG: 2. KONFERENCE ITF

Ve dnech 28. 11.–1. 12. 2011 se v Haagu, sídelním městě nizozemské vlády, parlamentu a královny, konala již druhá letošní konference mezinárodní organizace „Task Force for International Cooperation on Holocaust Education, Remembrance and Research“ (ITF; „Mezinárodní výbor pro vzdělávání, připomínku a výzkum holokaustu“). Tato mezinárodní organizace má za cíl přinést politickou a společenskou podporu pro vzdělávání, připomínání a výzkum šoa jak v rámci národních států, tak mezinárodně.

Na posledním zasedání, které se po 10 letech vrátilo do Haagu, byla přijata zásadní rozhodnutí, která budou ovlivňovat fungování organizace do budoucna. Jedním z nich je změna názvu organizace, k níž se došlo dlouhodobým bolestivým procesem trvajícím dva roky. V březnu roku 2012 bude oficiálně oznámen nový název „International Holocaust Remembrance Organization“, spolu s názvem dojde i ke grafické proměně webových stránek a loga.

Byla přijata nová pracovní pravidla, která by měla zefektivnit činnost ITF. Tento krok byl nutný vzhledem k tomu, že mezinárodní organizace vznikla jako neformální spojení tří zemí a v dnešní době má 31 členských zemí. Na tomto posledním plenárním zasedání byly přijaty Irsko, Srbsko a Slovinsko. (Bylo zajímavé sledovat připomínky Chorvatska k přijetí Srbska za členskou zemi. Ukázalo se, že válečné rány z devadesátých let jsou stále čerstvé.)

V roce 2012 by se již pod novým názvem měla konat konference v Belgii, která bude ITF předsedat. Více informací lze nalézt na www.holocausttaskforce.org.

Ing. Petr Papoušek

OBSAH

Kázání v brněnské mešitě 3

Sidry na tento měsíc 4–5

Mít rád své židovství

rozhovor s rabinem

D. Peterem 6–7, 14

Šulchan aruch česky 8–9

Avraham ibn Ezra 10–11

Hollywood ve Vídni 12–13

Tak malá obec a tolik možností

rozhovor s Elise Peter-Apelbaum 14

O Alexandru Kafkovi 15

Antisemitismus

a antisionismus 16–17

Žluté krokusy ... a jiné události 18

Izrael: Po jaru přišla zima 19

Kalendárium 20

Zprávy, kultura, inzerce 21–24

PROHLÁŠENÍ ŽIDOVSKÝCH PŘEDSTAVITELŮ

S překvapením a pobouřením jsme zaznamenali nahrávku s promluvou kazatele Ústředí muslimských obcí ČR Lukáše Větrovce k věřícím v brněnské mešitě, o které na svých webových stránkách informoval pan Lukáš Lhořan (<http://islamarchiv.lukaslhořan.cz/index/> videogalerie) a následně česká média.

Je otázkou, zda je jen věcí muslima Větrovce a Ústředí muslimských obcí v České republice, jestliže se v náhledu na blízkovýchodní konflikt a jeho řešení ztotožňují se stanoviskem nejextrémnějších sil, které nesdílí žádná z demokratických zemí světa, a pro hlásání takového postoje využívají i bohoslužebný prostor. Pokud se však tímto radikálním politickým stanoviskem legitimuje militantně nepřátelský náboženský postoj islámu ke všem lidem, kteří toto stanovisko nesdílejí, jako se to stalo během uvedeného vystoupení, potom slova Lukáše Větrovce představují otevřenou hrozbu – a na prvním místě hrozbu Židům.

„Mohamed je poslem Božím a ti, kdož jsou s ním, strašní jsou proti nevěřícím, však laskaví mezi sebou. A věru zjistíš, že lidé, kteří jsou největšími nepřáteli věřících, jsou Židé,“ pravil Lukáš Větrovec v brněnské mešitě. V jiné části svého vystoupení pak uvedl: „Soudný den nastoupí, dokud muslimové nepovedou válku proti Židům. Muslimové je budou zabíjet tak, že se zbývající Židé budou schovávat za balvany a stromy. A pak kámen nebo strom promluví: Muslime, služebníče boží, tam za mnou je Žid, přijď a zabij ho.“ Tento citát z náboženské literatury islámu je obsažen i v chartě palestinského Hamásu, řazeného demokratickými státy světa mezi teroristické organizace.

Zmíněné výroky považujeme s ohledem na výše uvedený kontext za otevřenou výhrůžku českým Židům jako jednotlivcům i židovskému společenství jako celku. Muslimský kazatel Větrovec současně v brněnské mešitě hrubě urazil památku obětí šoa. Snížení podstaty a charakteru nacistické genocidy Židů za pomoci nepřipadných, skutečnosti odporujících srovnání, jednoznačně odsuzujeme.

Konstatujeme současně, že tendence českého muslimského společenství pojívat politickou blízkovýchodní agendu s agresivně vyhoceným protižidovským náboženským postojem je setrvalá. Již v roce 2000 Svaz muslimských studentů sídlící v Praze vydal česky brožuru Práva židů na Palestinu s nenávisťnými,

nábožensky zdůvodněnými výpady proti Židům.

Považujeme za nepřijatelné, aby v České republice byla rozdmýchávána náboženská nesnášenlivost, jako se to stalo v případě zmiňovaného vystoupení českého muslima Lukáše Větrovce v brněnské mešitě, a rozhodně proti tomu protestujeme. Vyslovujeme současně přesvědčení, že budou učiněna taková opatření, která podobným jevům do budoucna zabrání.

Jiří Daniček (předseda FŽO v ČR);
František Bányai (předseda ŽO v Praze);
Leo Pavlát (ředitel Židovského muzea v Praze). V Praze 12. prosince 2011

KÁZÁNÍ V BRNĚNSKÉ MEŠITĚ

JE TO ISLÁM?

Návštěva Státu Izrael je zážitek mnohostranný. Zjednodušená představa bere za své. Ten, kdo čekal jen poušť a Mrtvé moře, potěší se u pramene Jordánu blyštivými pstruhy, kdo hledá všudypřítomná historická místa a vykopávky, užasne nad moderním Tel Avivem a Haifou, kdo hledá dominující synagogy, nemůže přehlédnout věže minaretů ani svatá místa křesťanská. Návštěva této země je hluboký duchovní zážitek, zde žijí a vzájemně se respektují nejméně tři hlavní náboženské skupiny, křesťané, muslimové a židé. Obyvatelé Izraele jsou zvyklí na to, že na dohled stojí minaret, kostel i synagoga. My v Evropě, o to více v Česku na to zvyklí nejsme. Naše kultura a tradice jsou jiné. Neříkám, zda lepší, či horší, jsou jiné. Vytvářeli je po staletí lidé, kteří zde žili. Váží si jich a brání je.

Nedávno se konala ve staré brněnské radnici diskuse na téma „Další mešita v Brně, ano či ne“. Názory byly různé, většinou záporné. Vystupovali zde svorně za muslimy pan Alrawi s panem Lhořanem, i když každý symbolicky na jiném křídle stolu, každý zřejmě za jiné křídlo islámu. Dovolil jsem si do diskuse přidat svůj názor, že důležitým momentem v úsilí proti islamofobii, by bylo veřejné odsouzení islámského terorismu českou islámskou veřejností, jako něčeho, co do islámu nepatří. Místo toho jsme se dočkali nenávisťného kázání pana Větrovce, který vlastně vyhrožuje, že islámští bojovníci mají dokončit to, co nestačil Hitler.

Nevím co se děje v české islámské obci, co se v ní změnilo či zda jsme se dříve nechali klamat, ale dobře si vzpomínám, že

vztahy naší brněnské židovské obce se zdejší islámskou obcí byly vztahy vzájemného respektu, náš kantor Neufeld byl přítomen otevření brněnské mešity, já sám jsem ji dvakrát navštívil. Zástupci islámské obce se před lety účastnili opakovaně tryzen za naše zavražděné souvěrce. Jedné z nich byl přítomen tehdejší velvyslanec Státu Izrael pan Avnon, který je šel osobně přivítat. Nevím co se děje v české islámské obci, ale bohužel nemohu říci, že to není moje starost.

Je to moje starost, je to naše starost i odpovědnost. Jde mimo jiné o bezpečnost našich členů i ostatních židovských spoluobčanů. Židovská obec Brno se proto plně ztotožňuje s prohlášením FŽO k nenávisťným výrokům pana Větrovce.

Pavel Fried
(předseda ŽO Brno)

JORDÁN TU NETEČE

Před několika týdny zveřejnil bývalý člen brněnské muslimské komunity Lukáš Lhořan na webu záznam o kázání Lukáše Větrovce v brněnské mešitě. Součástí kázání byla výzva k vraždění Židů. Podle médií vyjádřili rozhořčení mj. Mladí křesťanští demokraté, jejichž předseda Petr Jurčík poslal na ministerstvo kultury žádost, aby zrušilo Ústředí muslimských obcí. Případem se zabývá policie, jak šetření dopadne, je ve hvězdách. Brněnští muslimové se brání tím, že šlo o citát ze svatých textů, vytržený ze souvislosti. Média citují „českého odborníka na islámský radikalismus“ T. Raděje, podle něhož by stíhání kvůli citaci z Koránu bylo „honem na čarodějnice“, jiný expert, M. Mareš z Masarykovy univerzity, má za nebezpečnou jen tu pasáž z kázání, přirovnávající palestinsko-izraelský konflikt k holokaustu. Podle poslance F. Bublana (ČSSD) „pokud bude zřejmé, že opravdu vyzýval k nenávisťti, může s ním být zahájeno např. trestní řízení“. Poslanec J. Vidím (ODS) soudí, že „autor by měl být okamžitě stíhán“.

Vůdce brněnských (asi osmi set) muslimů Muneeb Hassan Alrawi popírá tvrzení L. Lhořana, že k podobně laděným kázáním dochází častěji, ale připouští, že některé Větrovcovy výroky byly „nešťastné“. Je však podle něj „nevkusné zveřejnit nahrávku kázání před Vánocemi, když lidé chtějí mít klid ... Jedná se o prorockví, které se odehrává jinde, na březích řeky Jordán. Ten tu neteče, takže se lidé nemusejí ničeho obávat.“ (Viz *Brněnský deník*, 14. 12; citáty jsou odtud, z *Mladé fronty Dnes* 14. a 15. 12. a z *Parlamentního zpravodaje*; debata probíhá také v *Britských listech*.) (red)

VAJECHI (1M 47,28–50,26)

Jaakov svolal své syny a pravil: „Sejděte se a já vám povím, co se vám přihodí koncem dnů.“ (1M 49,1)

Poutavá kniha Berešit (Genesis) vrcholí ve chvíli, kdy se kolem umírajícího Jakoba shromáždí všichni synové – každý je vůdcem jednoho z dvanácti kmenů izraelských – a s očima na jeho rtech vyčkávají na předsmrtné požehnání a slova o dědictví, které jim zanechává. Scéna u smrtelného lože je vyvrcholením minulých sporů a bojů, odmítání, obětí a úspěchů, jež vedly k vytvoření zárodku národa, jenž přijal Boží výzvu a zavázal se šířit etický monoteismus. Jakobova poslední vůle a testament odkazuje spíše prorocká slova nežli předměty a půdu a obsahuje nástin programu a cílů, k nimž měl nový národ směřovat.

V této mistrně provedené finální scéně je však jedna věc poněkud zvláštní: Jakob před tím, než požehná vlastním dětem, žehná svým vnukům, Efraimovi a Menašemu. Proč? Řekl bych, že požehnání vnoučatům je ten nejvhodnější úvod k požehnání dětem.

Když Jakob žehná Josefovým dětem, pravou ruku vloží na hlavu mladšího Efraima a levou ruku na hlavu staršího Menašeho. Pak jim udělí společné požehnání, z něhož je jasné, že zatímco staršímu se dostane slávy, mladší bude ještě významnější a jeho sémě „bude plné národů“ (1M 48,19).

Osobnosti a cíle Josefových synů vysvětluje midraš, jež cituje ve svém komentáři Raši. Menaše byl Josefovou pravou rukou při jednání s národy, jež prchaly do Egypta, aby získaly obilí (Rašiho komentář k 1M 42,23).

Když staří patriarcha Jakob přišel do Egypta, šel s ním Efraim, aby se od děda poučil a aby mu pomáhal; proto mohl právě on otci sdělit, že Jakob je nemocný (1M 48,1). Menaše byl politik, zdatný hospodář, který si dokázal poradit s událostmi ve světě; Efraim oddaný student Tóry, jenž zasvětil život studiu tradic svých předků.

Jakob vložil pravou ruku – na znamení udělení prvorozenectví a náboženského vedení – na Efraimovu hlavu, a levou – žehnající k prosperitě národa – na hlavu Menašeho. Rozpoznal, že

SIDRY PRO TENTO MĚSÍC

každá z těchto dovedností má svůj význam, a proto jim požehnal současně. Tím určil, že v budoucnu každý Izraelita bude žehnán společným požehnáním Ef-

Hans Holbein ml.: Jakob žehná vnukům, 1523–30.

raima a Menašeho. Toto požehnání vkládají rodiče na hlavu svých dětí při každém začátku šabatu.

Hans Holbein ml.: Moše a Aharon u faraona, 1523–30.

Myslím si, že Jakob tehdy cosi instinktivně pochopil: že ani jedno dítě nemusí být vyvolené, že každému lze přát to, k čemu je povolán. Tak se zamezí nepřá-

telství a žárlivosti, tak se zajistí, že potomci spolu budou usilovat o jednotný národ.

Jakob toto poznal ve chvíli, když společně žehnal vnukům. A díky tomu mohl pak učinit nejvýznamnější krok života – požehnání, jež udělil svým synům. K odkazům, jimiž jednotlivě požehnal každému vůdci kmene, dal nejtědřejší požehnání Josefovi, krásnému a úspěšnému architektovi egyptské ekonomiky a znalci mezinárodní politiky. Právo prvorozenectví, výsadu odpovědnosti za shromáždění národů, které nakonec přinesou světu etický monoteismus, udělil Jehudovi.

Požehnání a právo prvorozenectví mohou být uděleny různým bratrům, aniž by byl kterýkoli vyloučen. Jen tak se zajistí jednota rodu i budoucí vývoj národa.

VAERA (2M 6,2–9,35)

„Slyš tedy, co Hospodin pravil: Tímto poznáš, že já jsem Hospodin, protože hle, já raním holí, jež je v mé ruce, vody Řeky a ony se promění v krev!“ (2M 7,17)

Jaký byl smysl deseti morových ran? Pokud bylo Božím úmyslem osvobodit Židy z otroctví, nemohl to učinit účinnějším způsobem? V Knize Berešit jsme viděli, že když se lidé chovali špatně, dá jim Hospodin čas na nápravu, ale když začne trestat, udeří rychle a neodvolatelně.

Proč se v případě Egypta choval jinak? Když už se Hospodin rozhodl potlačit přírodní zákony, mohl Egypťany jednoduše a rychle vyhladit ohněm a sírou. Proč jednal postupně, proč utahoval šroub tak dlouho, dokud se nemusel vzdát i ten nejzatvrzelejší Egypťan? Abychom mohli odpovědět, musíme se zamyslet nad smyslem ran – byly určeny jen k tomu, aby osvobodily Izraelity, nebo bylo ve hře ještě něco jiného?

Osvobození z Egypta představovalo zrod národa, spojeného nikoli územím, ale ideologií – Božím královstvím. Nejmnocnější národ na zemi ohrožovala skupina otroků, které si i přesto, že léta žili jako vazalové, vyvolil Hospodin. Měli se stát živoucím ztělesněním životní cesty, jež byla v přímém rozporu s životním stylem faraonů.

Smyslem deseti morových ran nebylo pouze osvobodit náš národ z rukou despotických Egypťanů, ale také ukázat, že přišel čas, kdy „vztáhnu ruku na Micrajim a vyvedu od nich syny Jisraele, Micrijici poznají, že já jsem Hospodin!“ (2M 7,5). Během trvání ran, když Hospodin uvolňoval otrocké řetězy, se tato myšlenka neustále opakovala a ustanovila základní pravdu pro všechny časy.

Hlavním principem judaismu je existence jediného Boha, jenž věnuje zvláštní pozornost tomu, co stvořil, a je schopný vytvářet a ničit civilizace.

Druhou zásadou je, že svět není nahodilé místo, v němž ti, co jsou nahoře, mohou zacházet se svými služebníky, jak se jim zlíbí, a přitom žít z jejich práce. Existuje Boží systém odplaty a trestu, a lidé, kteří jednají krutě a působí bolest, budou povoláni k odpovědnosti.

Třetí princip spočívá v tom, že běh dějin k něčemu směřuje. Judaismus slibuje konečné vykoupení a příchod Mesiáše, návrat na Sion a znovuvybudování Chrámu.

Z teologického hlediska vyjadřovalo deset ran způsob, jak „si podat“ modlářskou víru Egypťanů, ukázat jim, na jak jalových předsudcích je založena. Egypťané uctívali Nil: postavení Egypta jako vrcholu civilizace přisuzovali božské síle této řeky. Jakmile se její vody proměnily v krev a zamořily je záby, vynikla absurdita jejich představ. Když Egypťané viděli, jak se jejich bůh plodnosti stal zdrojem smrti a zkázy, byli nuceni své myšlení přehodnotit.

Kromě Nilu uctívali Egypťané zvířata, ptáky a hmyz, ale jak morové rány pokračovaly, zažili, že jejich božstva ničí plodiny, a tak je sami museli zabít. Egypťané přihlíželi devastaci své země a jejich modloslužebnictví se otřásalo, lidé si začali uvědomovat, že chod světa neřídí lidé, ale Stvořitel vesmíru.

Deset morových ran bylo tedy poměrně závažnou lekcí z teologie, včetně poselství o společenské spravedlnosti. Otroctví patří k velkým hříchům starověkého světa, a tudíž museli pachatelé trpět opravdu strašlivě, aby byl pro všechny časy zřejmý vztah mezi zločinem a trestem. Každá z ran představuje příklad trestu, jenž se rovná závažnosti provinění podle principu oko za oko.

Morové rány tvoří horizont osvobození Izraelitů, jejich cesty ke svobodě a k službě Bohu. Prostřednictvím ran se egyptská posedlost smrtí proměnila v cestu k Bohu svobody, úcty k životu, vykoupení a naděje.

(Z komentářů rabína Šlomo Riskina vybrala a přeložila A. Marxová. Biblické citáty jsou převzaty z překladu rabína K. E. Sidona.)

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – leden 2012

Staronová synagoga

6. 1.	pátek	začátek šabatu	15.57 hodin
7. 1.	sobota	VAJECHI 1M 47,28–50,26 hf: 1Kr 2,1–12 mincha konec šabatu	15.40 hodin 17.11 hodin
13. 1.	pátek	začátek šabatu	16.06 hodin
14. 1.	sobota	ŠEMOT 2M 1,1–6,1 hf: Iz 27,6–28,13; Iz 29,22–23 mincha konec šabatu	15.45 hodin 17.20 hodin
20. 1.	pátek	začátek šabatu	16.17 hodin
21. 1.	sobota	VAERA 2M 6,2–9,35 hf: Ez 28,25–29,21 mincha konec šabatu	16.00 hodin 17.24 hodin
25. 1.	středa	Roš chodeš švat	
27. 1.	pátek	začátek šabatu	16.28 hodin
28. 1.	sobota	Bo 2M 10,1–13,16 hf: Jr 46,13–28 mincha konec šabatu	16.15 hodin 17.40 hodin
3. 2.	pátek	začátek šabatu	16.40 hodin
4. 2.	sobota	BEŠALACH 2M 13,17–17,16 hf: Sd 4,4–5,31 mincha konec šabatu	16.20 hodin 17.50 hodin

V sobotu šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.

Vysoká synagoga

*Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.*

Jeruzalémská synagoga

*Bohoslužby se konají každou sobotu od 9 hodin.
Páteční večerní modlitba se zde koná pouze 6. ledna od 16.00 hodin
a 20. ledna od 16.15 hodin.*

Bejt Simcha

(Maisekova 4, Praha 1)

*Ivrit – hodiny hebrejštiny pro mírně pokročilé každé úterý od 18.30;
kurz pro začátečníky ve čtvrtek od 19 hodin.
Úvod do judaismu každé úterý od 19.45 hodin.
Kabalat šabat každý pátek od 18 hodin.*

MÍT RÁD SVÉ ŽIDOVSTVÍ

(rozhovor s rabínem Davidem Peterem)

Rabín **DAVID PETER** (nar. roku 1976 v Praze) vystudoval taneční konzervatoř. Dva roky působil v souboru Národního divadla. V letech 1998–2011 žil a studoval v Jeruzalémě, nejprve (1998–1999) na Institutu Machon Meir, pak na ješivě HaKotel (1999–2005) a nakonec v ješivě Merkaz HaRav (2005–2011), kde také získal rabínský titul. Na podzim roku 2011 se ujal funkce rabína Jeruzalémské synagogy.

Pane rabíne, jak se stalo, že jste v mládí studoval tanec?

Já v dětství kreslil, zpíval, chodil jsem na balet. Měl jsem potíže s psaním, s češtinou (později se přišlo na to, že jsem dyslektik), a tak rodiče řekli, proč bys nezkusil taneční konzervatoř. Ta škola mě celkem bavila; dnes vidím, že jsem se tam naučil disciplíně, získal schopnost zvládat velkou učební a pracovní zátěž. V posledních letech to byl opravdu tvrdý desetihodinový dril, od rána do večera, svým způsobem podobný pozdějšímu záprahu v Izraeli. Dodnes mám ale bolesti v kloubech a v zádech.

A jak se stane, že tanečník odjede studovat náboženství do Izraele?

Já se už během studií zajímal o židovské knihy, které jsme měli doma. Maminka na obec moc nechodila, myslím, že měla strach, protože dědeček byl v padesátých letech zavřený. Navíc tu byly další kadrové škráloupy: matčini rodiče chtěli v roce 1963 udělat alija, ale úřady jim to nepovolily, babička žila v tehdejším Západním Berlíně a žije tam dodnes, i maminka tam v roce 1967 studijně pobývala, a byla dokonce členkou tamní židovské obce. Na pražskou obec docházela v mládí na přednášky rabína Federa. Později z dětství si pamatuji, že v rodině panoval spíš strach nějak otevřeněji židovství praktikovat. Rodiče byli párkrát udáni, že rozsvěcili svíce na šabat. Když jsem byl malý, chodili jsme jen občasně na Vysoké svátky do Jeruzalémské synagogy. Ale měli jsme doma staré učebnice hebrejštiny, sám jsem se do nich pustil, což vzbudilo nelibost rodičů, kteří mi vyčítali, že mám špatné známky z rushtiny a teď se chci učit hebrejsky!

Učil jste se náboženství?

V osmdesátých letech jsem se učil s několika dětmi u rabína Mayera, později jsem pokračoval s inženýrem Grünbergerem. Vyučoval postaru, jak se on sám kdysi učil v chederu Talmud. Později mi to moc pomohlo. Byla tu také určitá rodinná tradice: vědělo se, že babiččin strýc byl rabínem v pražské Michli, jmenoval se Arpád Hirschberger. Vzal si babičinu tetu. Oba pak zahynuli v Treblince.

Když mi bylo dvacet, rozvažoval jsem, co dál: divadlo mě moc nebavilo, navíc se

Podpis svatební smlouvy manželů Peterových. Staronová synagoga 2011, foto Karel Cudlín.

tam vyskytovalo takové to zákulisní politikaření a měl jsem zdravotní problémy. A tak jsem nakonec roku 1998 využil možnost studovat na Machon Meir v Jeruzalémě. Ještě předtím jsem na obci absolvoval civilní vojenskou službu. Byl jsem pečovatelný, navštěvoval jsem staré lidi v nemocnicích, pomáhal jsem v Chevra kadiša a učil jsem děti. Tehdy jsem už věděl, že bych chtěl být rabínem a po návratu, bude-li to možné, pracovat na pražské obci.

Machon Meir, jaká to byla škola?

Učiliště pro lidi, kteří o náboženství moc nevědí, teprve se orientují ve svých zájmech. Původně to bylo určeno Izraelcům, kteří po vojenské službě pocítili nějaký vztah k náboženství a chtěli se něčemu naučit. Založil ji rabín Bigon, který takovou zkušenost sám jako obyčejný kibucník zažil. Je to sionistická náboženská škola. Při škole byl i ulpan pro ty, kdo udělali aliju. Nebyl jsem tam jediný Čech, už přede mnou tam studoval třeba Šmíl (Divecký) a další, zázemí nám tam velmi pěkně vytvářela manželka rabína Kalchheima, matka rabína Meniho Kalchheima, kterého

známe z pozdějších dob v Praze. Jeho rodina byla velmi pohostinná, Češi tam měli dveře otevřené, pobožní i nepobožní.

Problém byl v tom, že na té škole byli i lidé, kteří nevěděli, co se sebou, vlastně ani tak moc studovat nechtěli.

Ovlivňovalo to nějak výuku?

Ani ne. Měli jsme například vynikajícího učitele hebrejštiny, který současně působil na univerzitě Bar Ilan. Ten nás nejen učil jazyk, ale vysvětloval nám i jeho historický vývoj. Byl pobožný, takže věděl, jak se který výraz používal v Tanachu, jak v mišnaické době. Vyučoval nás tak, že člověk si uvědomil vztah náboženství a jazyka, který je v hebrejštině velmi důležitý. Pak tam byl rabín Jair Uriel, duše institutu, nesmírně obětavý, vřelý, láskyplný člověk. Žil v Chevronu a měl dobré vztahy i s arabskými obyvateli, což je v těchto kruzích vzácné.

Pak přišla ješiva?

Po roce a čtvrt jsem se díky kontaktům rabiho Landsberga dostal do ješivy HaKotel, kde jsem studoval 6 let, a pak díky rabínu Klonskému jsem studoval na škole Merkaz HaRav.

Co obnášela rabínská studia?

Ješiva HaKotel je od šedesátých let určená lidem, kteří se chtějí vzdělávat v náboženství a současně sloužit v armádě. Zhruba 3,5 roku studují a rok a půl odslouží aktivně v bojové jednotce. Pak zůstanou jako aktivní záložáci, neboli jsou první, koho do boje povolají. Studují tu od osmnácti do 23 let, pak jdou buď na univerzitu, nebo do práce. Já jsem neudělal alija, a tak jsem neměl vojenskou přípravu, učil jsem se ve vyšších třídách této ješivy, především Talmud.

Jak vypadají zkoušky na ješivě?

Na ješivě se učí jednotlivé traktáty Talmudu a zkoušky se skládají dobrovolně. Ješiva není instituce, která by chrlila rabíny. To je jakási „přidružená výroba“. Existují i semináře pro ty, kdo už několik let studovali, a teď chtějí mít nějaké potvrzení. A existuje plno ješiv, které mají pro těch pár, co se rozhodnou, že chtějí skládat zkoušky, speciální semináře. Přednáší jim rabín dané téma a pro ověření toho, zda rozumí, se skládají vnitřní zkoušky. Pak následuje závěrečná státní zkouška, která je dnes písemná.

Všechny znalosti jsou ryze teoretické, praxi musí poznat člověk sám nebo má ně-

koho, kdo mu pomáhá, od koho to odkouká. V rabínském světě se cení znalost – jak dlouho člověk studoval a kde, co studoval a co umí teď.

Co musí budoucí rabín nastudovat?

K rabínskému titulu vede rabínské minimum. Nejideálnější by bylo, jak říká jedno přísloví v Mišně: Tisíc lidí se učí Tóru, z toho tisíce se sto učí Mišnu, z té stovky se deset učí Talmud a z těch deseti se jeden stane rabínem. Obsáhnout by tedy měl toto všechno. Ale ukázalo se, že toto je v praxi velmi obtížné, a tak se vytvořilo rabínské minimum, které například obsahuje kašrut nebo šabat, svatby, pohřebnictví atd. a předpokládá se, že si rabín udrží to, co umí, a doplní to, co mu chybí. Dnes je v Izraeli státní šestioborová rabínská zkouška, jedna základní a jedna velká, plus jsou zkoušky na soudce.

Co vás z textů, které jste studoval, nejvíc zaujalo?

Já mám rád Talmud. Tanachu (Pět knihám Mojžíšovým) jsem se věnoval méně, Tanach se ostatně na ješívách moc nedělá, pokud chcete, musíte soukromě. Z Talmudu je mi nejbližší rodinné právo, to mě přitahuje, svatby, rozvody, svatební smlouvy, rozvodové smlouvy, to mě chytlo.

Po ukončení studia na ješívě HaKotel jste tedy pokračoval na další ješívě.

Díky pomoci rabína Klonského, který do Prahy jezdil jako vrchní soudce, se mi podařilo dostat na vynikající náboženskou školu Merkaz HaRav, kterou tehdy vedl bývalý vrchní rabín Izraele, rabi Šapira. Je to škola náboženských sionistů s velmi dlouhou tradicí: roku 1923 ji založil rav Kook a stále si udržuje svou úroveň. V ní už studovali opravdu jen ti, co studovat chtěli. Je to obrovská zkouška sebedisciplíny, protože tam vás nikdo do studia nenutí, nekontroluje docházku jako v HaKotel, nepátrá, jestli někdo nespí na pokoji.

V Merkazu panovala úplně jiná atmosféra. Všichni tam studovali tak deset dvacet hodin denně. Všechno se odehrává samostudiem, pohovory, četbou. Je to hodně individualistická škola, každý tam byl sám za sebe, lidé se nijak nekamarádili, pokud ano, tak ve velmi malých skupinkách, dva tři lidi. S těmi se učíte, s druhými kontakt skoro nemáte. Řada lidí to vnímala jako „studentou“ školu a odešla, protože se cítili sami.

Chodili jste i mimo ješivu, třeba do divadla, kina, na koncerty, do kavárny?

Já jsem občas s kamarádem navštěvoval kavárnu, abych se odregoval. Ono to ale

ruší, a navíc člověk koukal na peníze – mít v kapse sedm šekelů, nebo je nemít? Kavárna je na hodinu a půl, na dvě hodiny, a přemýšlíte, co byste za tu dobu stihl nastudovat...

Pronikaly k vám politické či společenské problémy země?

Merkaz HaRav je sionistická ješiva, poměrně pravicová. V Merkazu je i střední škola, dost známá, v ní se odehrál roku 2008 ten masakr, kdy v naší knihovně teroristé postříleli osm studentů. Já byl tehdy v Praze, rodiče mě prosili, ať si prodloužím prázdniny, já zůstal. Je dost možné, že bych se v knihovně v ten okamžik vyskytoval, trávil jsem tam hodně času. Měl jsem štěstí.

Ta střední škola se jmenuje zkratkou Jašlac, jejím studentům se říká jašlacníci, studentům Merkazu zas merkazníci. Jen málo jašlacníků jde pak na Merkaz. Zatímco merkazníci jsou velmi skromní, tiší, pořad studují, jsou jakoby ušlápnutí, jašlacníci jsou pubertáci, „drsní chlapi“, hodně křičí, hodně chodí na demonstrace, podpaľují odpadkové koše.

Směli jste chodit na demonstrace?

Přímo nám to nezakazovali, ale rádi to neviděli. Mohutné žáci školy demonstrovali třeba proti stažení se z Gazy.

Co jste si o stažení se z Gazy myslel vy?

Ta škola byla dobrá v tom, že respektovala odlišný názor. Já nebyl žhavý sionista, ale mohl jsem tam bez problémů studovat. Člověk tam seděl a učil se a měl to místo rád, viděl tam hodně pokory. Říká se, že pokora je začátek moudrosti, kdo je pokorný, uznává, že od druhého se můžete něco dozvědět, uznáváte ho. Na Merkazu jsou velmi vzdělaní lidé, ale nikdo o nich moc neví, jsou spíše uzavření.

Vnímali jste nějak propast mezi sekulárním světem a pobožným?

Tohle se říká v televizi a v rádiu. Každé město má svou identitu a Jeruzalém je Jeruzalém, to se nedá nic dělat. Žijí tam i sekulární Izraelci, ale s těmi člověk do styku moc nepřišel. Je pravda, že Staré Město už je úplně černé, tam sekulární lidé nevydrželi, nebylo jim tam dobře. Jsou to dva oddělené světy. I jazykově – slyšel jsem, že v Jeruzalémě jsou už i psychologické poradny zvlášť pro pobožné lidi, v nichž léčí pobožní odborníci, protože své emoce vyjadřují určitou slovní symbolikou a vystudovaný sekulární psycholog jim prostě nerozumí. A naopak – pobožný nerozumí sekulárním. Ale existují ovšem i nárazníkové skupiny lidí.

Nevidíte to jako problém?

Když jsem tam žil, jako problém jsem to nevnímal, ale pro společnost jako celek to asi dobré není. Rozpory jsou i mezi ortodoxními skupinami: Jeruzalém se dohaduje s Bnej Brakem, bohužel nyní vyhrává tvrzení a vyhraněnější Bnej Brak.

Je dobré si uvědomit, že ortodoxní svět je široká paleta. Uzavřený je především svět ultraortodoxních, těch černooděnců či černokabátníků, jak se jim říká. Tam je skutečnost hodně rozškátulovaná a černobílá a spory jsou především mezi skupinami téže komunity. Já měl to štěstí, že ve škole Merkaz HaRav panovalo heslo „Učme se od všech“. Například naše knihovna měla hodně místností, které byly zamčené, protože v nich jsou velice problematické knihy z pobožného pohledu. Takové, které nahlížejí na judaismus z různých úhlů, i velmi kriticky. Ale jsou tam – a kdo je potřebuje ke studiu, může si je na zvláštní povolení vyžádat. Ta knihovna byla svět sám o sobě, hlavně díky knihovníkovi panu Levinovi, který bohužel už zemřel. Pocházel ze staré jeruzalémské rodiny a byl to knihovnický génius, který dokázal sehnat jakoukoli knihu týkající se židovství. Znalí ho na univerzitě, v Národní knihovně, byl to pojem i pro knihovnický zahraničí. Jako jeden z mála věděl i o náboženských publikacích, které nevydávala nakladatelství, ale třeba rodiny – normálně byste o takové knize ani nevěděli. Ale on ty rodiny znal.

Učil jste se i rabínské praxi?

Občas jsem pobýval u rabína Landsberga a viděl jsem, jak se k lidem chová. Navíc jsem měl ještě dvouletý kurz pro obecní rabíny, ten zahrnoval i přednášky o sociologii, psychologii, historii, pohovory s rabíny, kteří již v působili v obcích, často amerických. Ale na všechno člověka samozřejmě takto připravit nelze. Představovat si, že všichni budou pobožní, že budou všechno dodržovat, je iluze.

Co vás po návratu domů překvapilo?

Než jsem se vrátil, tak z těch, co jsem na obci znal, plno lidí zemřelo. Jiní vyrostli, mají děti. Ale já se snažil nic si nepředstavovat, stejně jako když jsem odjížděl do Izraele, abych se vyhnul zklamání. Ale stejně se zklamání v Izraeli dostavilo – třeba že lidé, a to i pobožní, rádi hrají v loterii, tam to je ohromně populární. Ale nutno dodat, že část výher jde vždy na výstavbu nějakého sociálně prospěšného domu.

Po návratu do Čech mě překvapili lidé, kteří žijí hlavně pro sebe. Už ani ne pro rodinu jako za totality, ale opravdu pro sebe.

(pokračování na straně 14)

ZKRÁCENÝ STŮL

Vyšel český překlad Kicur Šulchan aruchu Šlomo Ganzfrieda

Hebrejský pojem halacha, který označuje právní části Talmudu i jejich pozdější kodifikace, lze doslova přeložit jako „postup“. Původně to byl termín pro zvláštní a závazné právní rozhodnutí, ke kterému se v Talmudu, tedy v Mišně a zejména v Gemarě, došlo po obsáhlé diskusi a střetu často velmi protichůdných názorů a argumentů. Taková diskuse končí závěrem, který a priori neupírá hodnotu jiným pohledům na věc, pouze konstatuje: „ale halacha je podle rabína toho a toho“. Později se pojem halacha stal synonymem celého právního systému judaismu a v užším slova smyslu souhrnem závazných předpisů, které stanovuje.

Od 4. století o. l. se objevují halachické midraše, žánr a současně právní metoda, která se zabývá především předpisy a detaily jejich dodržování, jak je lze vyvodit z biblických textů (Mechilta k Šemot /Exodu/, Sifra k Va-jikra /Levitiku/ a dalších). Jde o sbírky rozhovorů a diskusí mezi učenými, které ale neobsahují závěrečná rozhodnutí.

Mezi významné kodifikátory halachy patří v 11.–13. století Jicchak Alfasi (Rif, 1013–1103), Maimonides (Rambam, 1135 až 1204) a Ašer ben Jechiel (Roš, 1250 až 1327). Ti už uvádějí ke každému probíranému případu i závazné halachické rozhodnutí. Všichni byli významnými halachickými autoritami již za svého života a jejich význam trvá doposud – všechna kompendia však odsunul co do rozšíření a všeobecného uznání do pozadí čtyřsvazkový *Šulchan aruch*, který napsal v 16. století rabín Josef Karo. Stal se nejznámější a nejpřednější kodifikací halachy a je ortodoxním židovstvím ve všech záležitostech židovského zákona považován za závazný i dnes.

ŠULCHAN ARUCH

„Prostřený stůl“, jak zní název slavného díla v češtině, znamenal – a dodnes znamená – jeden z nejdůležitějších mezníků jak ve vývoji halachy jako takové, tak v její aplikaci v každodenním životě. Dříve se s nedořešenými či problematickými

otázkami halachy obraceli obce i učenci na proslulé autority, které na otázky (*ševalot*) posílaly písemné odpovědi (*tešuvot*). Tak vznikla obsáhlá literatura, tzv. responza, autoritativní odpovědi na otázky právní povahy. Jejich autoři, *poskim* (kodifikátoři) vydávali rozhodnutí (*psak din*), kterými se potom dotyčná obec či jednotlivci řídili. Současně ale platilo, že ti, kdo určovali halachu v její praktické aplikaci, jednali vždy v závislosti na místních podmínkách a jejich autorita platila jen v určitém společenství či oblasti.

Během první poloviny druhého tisíciletí začala jako výsledek dlouhodobého procesu převládat tendence shromáždit pokud možno všechna dostupná rozhodnutí a utřídit je do jakýchsi „zákoníků“, kterými by se Židé mohli v každodenním životě řídit. Toto úsilí došlo svého cíle a vyvrcholení právě v *Šulchan aruchu*, kterému se

Vidíme to už na případě rabího Josefa Kara. Tento rodák ze španělského Toleda (1488–1575), který zažil vyhnání Židů ze Španělska a Portugalska a usadil se nakonec v Safedu, dlouho pracoval na knize, kterou nazval *Bejt Josef*. Jedná se o impozantní dílo, které vedle množství halachických rozhodnutí obsahuje i jejich podrobný rozbor a vysvětlení. Vzhledem k jeho monumentálnímu rozsahu, který neumožňoval rychlé praktické využití, vytvořil Karo i kratší verzi, ve které zpřístupňuje předpisy, pravidla a náboženské zákony jednoduchou, srozumitelnou a přehlednou formou. I méně učený uživatel si tu mohl udělat jasno v tom, co je zakázáno a co je povoleno. Karo prý původně tuto stručnější „příručku“ vytvořil především pro *dajany* (soudce), kteří potřebovali rychlou orientaci v halachických rozhodnutích, ale jinak byli se souvislostmi vývoje halachy díky svému vzdělání důkladně seznámeni. Populární a mimořádně oblíbený se však stal díky nadšenému přijetí v lidových vrstvách a rozšířil se prakticky po celém židovském světě.

Aby se mohl rozšířit opravdu všude, zbývalo učinit ještě jeden krok. V 16. století se evropské Židovstvo dělilo – a dělí i dnes – na dva základní celky, na Aškenazim, kam patřili Židé žijící v Německu, severní Francii a střední a východní Evropě, a na Sfaradim, Židy původem ze Španělska a Portugalska, kteří po vyhnání žili na mnoha místech Středomoří i v Palesti-

Rabí Josef Karo, imaginární portrét.

Benátské vydání Karova *Šulchan aruchu* z roku 1565.

rychle dostalo všeobecného uznání a přijetí. Současně ale stejné dílo zahájilo proces, který vedl k postupné redukci těch částí použité literatury, jež zachycovaly cestu, která k rozhodnutím vedla. Pro obsáhlé diskuse, argumentace, spory i okolnosti, za kterých se určité mínění prosadilo jako halacha, bylo místa stále méně a méně.

Obě skupiny měly vlastní dorozumívací řeč (jidiš a ladino), odlišnou výslovnost hebrejštiny i jisté rozdíly v liturgii, zvycích atd. Protože Karo byl Sefard, obsahuje jeho *Šulchan aruch* ledačco z tradice a zvyklostí Sefardů. Pro potřeby aškenázských Židů doplnil a upravil příslušné partie textů slavný krakovský rabín Moše Isserles (Rema, 1520–1572). V komentáři,

který nazval *Mapa* (Ubrus), doplnil, kde bylo třeba, aškenázské zvyky a halachu. Nyní už dílu nestálo v cestě nic. Během krátké doby si aškenázská verze získala na východě stejný ohlas a popularitu jako původní verze ve Středomoří.

OD KARA K GANZFRIEDOVÍ

Skutečnost, že *Šulchan aruch* do značné míry vynechává agadu, vývoj halachy, a tak i souvislosti mezi jednotlivými rozhodnutími, byl v aškenázském prostředí kritizován. Některé autority vyjádřily obavu, že pokud se z židovského práva odstraní diskuse, která má pro vývoj halachy zásadní a životodárný význam, bude v důsledku toho studium Talmudu a Tóry jako primárních textů opouštěno a studenti se budou učit halachu především ze *Šulchan aruchu*. Tento názor zastával i Jehuda ben Becalel, pražský Maharal, který se měl vyjádřit o tomto díle jako o „hrobu halachy“. Můžeme to pochopit, víme-li, jaký důraz kladl na celistvost talmudských studií a na agadu, vyprávěcí nenormativní partie Talmudu.

Časem se však i Karova zkrácená verze stala příliš rozsáhlou. Od prvních edic v 16. století k vydání *Šulchan aruch kicur*, „Zkrácenému Šulchanu aruchu“, užhorodského rodáka a rabína Šlomo Ganzfrieda (1804–1886) je to zhruba tři sta let. A opět se situace opakuje: Ganzfriedova verze *Šulchan aruchu* představuje stejnou a možná i větší redukci textu, než jsme toho byli svědky při proměně díla *Bejt Josef* v *Šulchan aruch*.

To neznamená odsudek. Stejně jako v Karových a Isserlesových časech uvítali prostí lidé pomoc, kterou jim v denní praxi poskytl přehledný a stručnější text, vítali podkarpatští a po nich maďarští, rumunští, polští, ruští, středoevropští i další Židé knihu, která jim ve světě, který se okolo nich překotně měnil a stále zrychloval tempo, dávala stručné, konkrétní a srozumitelné rady, jak se mají chovat a čím se jako Židé mají řídit.

Doba, ve které rabi Ganzfried žil a působil, byla dobou počínajících revizí a reformem, které se nevyhnuly ani Židům. Právě v této době se začínají velké skupiny věřících poprvé vážně rozcházet v pojetí tradice a halachy. Bouřlivý kongres maďarského Židovstva v Budapešti, trvající od prosince 1868 do února 1869, jenž přinesl definitivní rozkol mezi neology, kteří

prosazovali určité, z dnešního pohledu velmi moderované reformy, a ortodoxními, kteří jakoukoli změnu odmítali, je toho příkladem. Na ortodoxním křídle se jednání účastnil jako jedna z rozhodujících autorit právě Šlomo Ganzfried a vedle Samsona Raphaela Hirsche patřil k těm, kteří zastávali vůči reformám, jinak řečeno vůči otevření možnosti vývoje halachy nebo alespoň otevřené diskusi o ní, zcela nekompromisní stanovisko.

ČESKÝ PŘEKLAD

Díky současnému vydání českého překladu v nakladatelství Agadah může *Šulchan aruch kicur* i ten, komu četba v hebrejštině dělá potíže, prostudovat, přečíst nebo alespoň prolistovat. Překlad Miriam Havelkové sleduje originál, napsaný jednoduchým přímočarým jazykem, věrně a citlivě. V krátkých, srozumitelných a prostých větách se dozvídáme, co je třeba dodržovat v každodenním životě a jak. Pro velké diskuse tu opravdu

prostor není, vlastně pro žádné. Rabi Ganzfried občas uvádí odkaz nebo citaci, ale v naprosté většině případů jsou pokyny a doporučení postaveny na tom, že takové je rozhodnutí a taková je micva. Erupce zdrojů halachy, té nevyčerpatelné energie, která vyvěrá na tolika místech Tanachu i Talmudu, je slyšet skrze poučení, které nám *Kicur Šulchan aruch* přináší, jakoby z velké dálky. Jeho tón je tichý, klidný... a překvapivě vlidný.

I když jsou některé pokyny postaveny zcela kategoricky, nemusíme je vnímat jako nepřijemná omezení:

„Jestliže v synagoze zůstane osamělý věřící, aby se modlil maariv, musí na něj jeho bližní počkat, než modlitbu dokončí, aby jeho soustředěnost na modlitbu nebyla narušena strachem. Pokud však ten člověk začal s modlitbou až v době, kdy ji nemohl dokončit se shromážděním, nemusí na něj nikdo čekat, protože je zřejmé, že člověk počítal s tím, že zůstane sám a nebojí se. (Bohobojný člověk však na něj počká i za těchto okolností.)“

Je mnoho situací, ještě více detailů a snaha najít pro ně řešení či alternativu nutně vytváří i mnoho příkazů a zákazů, možností doporučených a nedoporučených. Týkají se modlitby, šabatu, jídla a vaření, hygieny, manželského života... I „stručný“ *Šulchan aruch* Šlomo Ganzfrieda má čtyři

Rabi Šlomo Ganzfried.

díly (dva vyšly v prvním svazku, další dva mají podle ohlášení nakladatelství brzy následovat), dvě stě dvacet jedna kapitol a tomu odpovídající množství paragrafů. Mnoho se už napsalo o přílišné formálnosti judaismu, v novější době bývá z těchto pozic kritizováno především ortodoxní židovství. Ale ať chceme nebo ne, po staletí a vlastně tisíciletí byla snaha o detailní dodržování halachy pro judaismus zásadní

a stanovala rámeček i obsah židovské existence. Odklon od halachy znamenal zároveň odklon od židovství.

Je také skutečností, že stanovování halachy, zejména jejích detailů, býval tvůrčí proces, který se odehrával takřkajíc před očima těch, kterých se týkal. V současné době se tento proces jako by zastavil; největší ortodoxní rabínské autority reagují na změněné podmínky (například v otázce postavení žen) citováním rozhodnutí svých předchůdců. Ale možná to v době, poznamenané malou komunikací a velkou nedůvěrou mezi ortodoxními, konzervativními a reformními Židy, ani jinak nejde. A to už vůbec nemluvíme o ateistech.

Příběh o rabi Šamajovi a Hilelovi není halachou, pochází z agadické složky Talmudu, ale je určen bez rozdílu všem:

Jindy se stalo, že jeden pohan přišel k Šamajovi a řekl mu: přestoupím na židovství, pokud mě naučíš celou Tóru během doby, co budu stát na jedné noze. Šamaj ho vyhnal zednickou mírou, kterou měl v ruce. Pohan šel tedy za Hilelem, který mu řekl: „Co se protiví tobě, nedělej svému bližnímu. To je celá Tóra, zbytek je komentář; jdi a uč se ho.“ (Šab. 31a)

JIRÍ DANÍČEK

(Rabi Šlomo Ganzfried: *Kicur Šulchan aruch*, I. svazek. Vydalo nakladatelství Agadah v roce 2011. Překlad Miriam Havelková, ilustrace Roman Kýbus; 496 stran, doporučená cena 560 Kč.)

Obálka současného českého překladu.

SEFARDÉ V AŠKENÁZU AVRAHAM IBN EZRA

Z cyklu *rabínské učenci středověku a renesance II*

Seriál věnovaný rabínským učencům středověku a renesance vstupuje do svého druhého roku. V předešlých dílech jsme se pokusili ukázat, jak rozrůzně byly osudy rabinů a jak pestré je bohatství jejich myšlenkového odkazu. V následujících dílech sice zachováme formu monografických medailonů, pokusíme se však jejich prostřednictvím zmapovat některá obecnější témata židovských kulturních dějin daného období. Nejprve se v několika dílech budeme věnovat učencům sefardského původu, kteří z různých důvodů ovlivnili intelektuální život v aškenázkém prostředí. Prvními z nich budou učenci, kteří započali svou životní cestu v sefardském prostředí, část svého života však prožili v židovských obcích Aškenázu jako Avraham ibn Ezra či Josef Šelomo Delmedigo, nebo v jejich blízkosti jako Don Jicchak Abravanel, jenž po útěku z Portugalska našel útočiště v Neapoli a poslední léta prožil v Benátkách. Budeme si všimnout nejen vlivu spisů těchto učenců na aškenázké autory, ale také způsobů, jakými oni sami rozdíl mezi sefardským a aškenázkým prostředím vnímali. Následně se obrátíme k sefardským autorům, kteří se sice sami do Aškenázu nikdy nedostali, jejich spisy a myšlení však našly mezi aškenázkými učenci významnou odezvu. Zastavíme se tak u Jehudy ha-Leviho a jeho spisu Kuzaří, u Moše ben Majmona (Maimonida) a jeho halachického i filosofického díla, u gramatických a exegetických spisů Davida Kimchiho, Leviho ben Geršoma (Gersonides), Jicchaka Aramy nebo Mošeho Alšecha.

* * *

ZE ŠPANĚLSKA DO ŘÍMA

Avraham ibn Ezra (1092–1167) se narodil v Tudele a později žil v Córdobě. Někdy před rokem 1040 ze Španělska odešel. Důvodem mohlo být celkové zhoršení podmínek v důsledku vlády militantních Almohadů, hovoří se také o tom, že Ibn Ezrův syn snad konvertoval k islámu. V následujících desetiletích Ibn Ezra vedl kočovný život a do své rodné země se nikdy nevrátil. I když přesný sled míst, na kterých pobýval, není možné ze sporých zmínek zrekonstruovat, nacházíme jej roku 1140 v Římě, poté v Luce (1145), Mantově (1145 až 1146) a Veroně (1146–1147). Před ro-

kem 1155 byl v Provence, odkud se přesunul do Dreux v severní Francii. O tři roky později se dozvídáme, že žil v Londýně, kde sepsal pro svého žáka Josefa ben Jaakova nábožensko-filosofický spis *Jesod mora* (tiskem 1529), jenž stejně jako další Ibn Ezrovy filosofické práce obsahuje silné neoplatonské vlivy. Roku 1160 byl zpět v Provence, odkud se přesunul znovu do Říma, kde nejspíše zemřel.

Rafael des Real: Avraham ibn Ezra.

V době, kdy opustil svou vlast, bylo Ibn Ezrovi přibližně padesát let a z básně, ve které popsal jednotlivé životní fáze, se můžeme dohadovat, jak se sám cítil:

V padesáti si člověk uvědomí marnost dní. Hořekuje nad tím, že se blíží dny truchlení, pohrdá vším, co tento svět oceňuje. Strachuje se, že jeho čas již nadešel!

Navzdory životním obtížím teprve v době po odchodu ze Španělska vytvořil Ibn Ezra rozsáhlé a neobyčejně všestranné dílo, jímž se zapsal do dějin židovského myšlení. Během svého putování křesťanskými zeměmi se setkal s literární produkcí raně aškenázkých Židů, ke které, jak uvidíme, zaujal kritické stanovisko. Podle všeho se Ibn Ezra po svém odchodu ze Španělska již nikdy zcela neusadil a pokoušel se i v křesťanské Evropě hledat obživu u zámožných podporovatelů vzdělanosti. Tento model však nebyl v raně aškenázké společnosti běžný a tak není divu, že si Ibn Ezra na chování mecenášů s jistou nadsázkou stěžuje:

Když přijdu do mecenášova domu brzy ráno, řeknou mi: „Již odjel.“ Když přijdu zvečera, řeknou mi: „Šel již spát.“ Ten ubohý člověk, jež hvězdy nemilují, musí vždy jen v kočáře nebo v posteli dlít...

Protože se pohyboval mezi Židy, kteří neovládali arabštinu, psal hebrejsky a zpro-

středkoval tak aškenázkým učencům mnohé z arabsky psané náboženské, gramatické, filosofické, ale i přírodovědné literatury muslimského světa. Ibn Ezrovy zprostředkující úlohy si byli vědomi již jeho současníci. Překladatel Juda ibn Tibon (asi 1120–asi 1190) píše:

Ti z diaspory, sídlící ve Francii a vůbec v křesťanských zemích, neznají arabštinu, takže tyto [arabsky psané] spisy jsou pro ně zapečetěnou knihou a nepřístupné, pokud nejsou přeloženy do svatého jazyka [...] – dokud učený rabi Avraham ibn Ezra nepřijde do jejich zemí...

KOMENTÁŘE K BIBLI

Ibn Ezra se průběžně zabýval komentováním jednotlivých knih Písma. Mnohé z těchto komentářů vznikaly na přímou objednávku mecenášů, proto jsou také některé z nich dochovány ve více verzích, zatímco jiné se ztratily. Také komentář k Tóře, k jehož sepsání se Ibn Ezra odhodlal teprve ve věku šedesáti čtyř let, je dochován ve dvou verzích. V úvodu a v jedné ze svých básní Ibn Ezra zmiňuje, že tento výklad je naplněním přísahy, kterou složil během těžké nemoci. Spolu s komentáři k dalším biblickým knihám se stal Ibn Ezrův výklad Tóry jedním z nejvlivnějších exegetických spisů sklonku středověku. V předmluvě se Ibn Ezra vymezuje proti existujícím způsobům výkladu.

Kritizuje rozvláčnost a odmítá výklady karaitů, kteří zavrhlí rabínskou tradici. Hovoří o výkladech křesťanů, kteří prý chápou Písmo výlučně jako zdroj skrytých významů, jež musí být vyloženy pomocí alegorií. Zalíbení nenašel Ibn Ezra ani ve výkladech aškenázkých učenců, kteří podle něj nebrali v úvahu hebrejskou gramatiku a veškeré vyprávěcí pasáže *Talmudu* a *midrašů* (*agadot*) chápalí doslova.

Ibn Ezra namísto toho slibuje stručnost, preciznost vyjadřování a důraz na výklad biblického textu s ohledem na gramatiku biblické hebrejštiny a kontext. K talmudickým agadám hodlal přihlížet jen tehdy, pokud se týkaly náboženskoprávních (halachických) pasáží Písma.

SEFARDESKÝ UČENEC V AŠKENÁZU

V době Ibn Ezrova putování po aškenázkých obcích byly již intelektuální tradice Sefaradu i Aškenázu pevně ustaveny. Obě oblasti si byly vědomy vzájemných rozdílů, vyznačovaly se pocitem kulturní nadřazenosti jedna vůči druhé a vědomě bránily pronikání těch myšlenkových proudů, které považovaly za cizorodé. Mezi oběma kulturními okruhy na druhou stranu docházelo ke kontaktům zejména prostřed-

nictvím židovských obchodníků a cestovatelů. Stačí připomenout dva nejslavnější židovské cestopisce středověku a Ibn Ezrovoy mladší současníky Benjamina z Tudely a Petachju z Řezna. První byl sefardského původu a navštívil mimo jiné Itálii, druhý vyšel z Prahy a dostal se do Jeruzaléma nebo na Balkán. Na druhou stranu migrace elitních intelektuálů mezi oběma kulturními okruhy nebyla ve středověku běžná. Ibn Ezra, stejně jako o století později autor kompendia *Arbaa turim* Jaakov ben Ašer (asi 1270–asi 1340), jenž se přestěhoval z Německa do Španělska, představují výjimky potvrzující pravidlo.

Sám Ibn Ezra svůj dvojitý exil pocítoval a uvědomoval si rozdíly mezi Sefardem a Aškenázem. Pravidelně se ve svých spisech označoval jako „sefardi“, a když v komentáři k Lv 23,40 hovoří o „těch, kteří byli vyhnáni z arabských zemí (*erec Kedar*) do zemí křesťanských (*erec Edom*)“, je zřejmé, že první z nich stavěl výše. Svou roli coby šířitele vzdělanosti a vědění mezi aškenázskými Židy, kteří podle jeho soudu stáli intelektuálně níže, přijal rovněž zcela vědomě jako svůj úkol. V jedné básni píše: *Sídlil jsem v tom místě jako cizinec, psal jsem knihy a odhaloval tajemství vědění.*

Učenecká kultura raného Aškenázu se soustřeďovala především na *Babylónský talmud* a později, v důsledku působení rabi Šelomo Jicchakího (Raši, 1040–1105), také na výklad Písma. Rozvinula rovněž významnou mystickou tradici, formulovanou nejprve především ve formě liturgické poezie. Disciplíny jako filosofie náboženství, přírodní vědy a teoretické studium jazyka, v nichž vynikali sefardští učenci, stály zcela mimo zájem severofrancouzských a porýnských rabinů. Když se Raši rozhodl použít ve svých komentářích hebrejsky psaná gramatická díla dvou sefardských autorů Menachema ibn Saruka a Dunaše ibn Labrata, jednalo se o zcela ojedinělý a inovující počín, jehož přesné důvody lze z dnešního pohledu jen stěží vysvětlit. Pomyslná knihovna Rašiho vnuků rabenu Tama a Šmuela ben Meira (Rašbam), s jejichž dílem byl Ibn Ezra po svém příchodu do Francie konfrontován, podle všeho neobsahovala nic z gramatických spisů, které mezitím ve Španělsku vznikly, zatímco Rašiho komentáře získaly téměř kanonický status. Není divu, že Ibn Ezra žehnal na oblibu Rašiho komentářů a jeho výklady často kritizoval. Nesouhlasil zejména s Rašiho užitím midrašů pro účel přímého výkladu biblického textu (*pšat*). Ve spise *Safa brura* píše:

[Raši] vykládal Tóru na způsob midrašů a myslel, že se jedná o přímý výklad

(pšat), který je ve skutečnosti v jeho knihách přítomen v jednom z tisíce případů.

HEBREJSKÁ GRAMATIKA

Ibn Ezra se v mládí seznámil s díly dvou nejvýznamnějších židovských gramatiků muslimského Španělska, Jony ibn Džanacha (Abul Walid ibn Merwan, asi 985–asi 1040) a Judy ben Davida Chajúdzje (asi 950–asi 1000), a znal i dílo proslulého arabisty Jicchaka ibn Chiquitilly (Gikatilla). Do hebrejštiny přeložil tři Chajúdzjovy gramatické spisy a výsledky studia novější hebrejské gramatiky zohlednil ve svých vlastních gramatických spisech *Jesod dikduk* (Základy gramatiky), *Safa brura* (Jasný jazyk), *Sefer moznajim* (Kniha vah) a zejména *Sefer cachot* (Kniha čistoty). Ještě větší vliv však měly v aškenázském prostředí početné gramatické a lexikografické poznámky v Ibn Ezrových komentářích k Písmu, neboť komentářový žánr byl aškenázským učencům bližší než teoretická pojednání o jazyce.

ASTROLOGIE, MATEMATIKA A POEZIE

Vedle biblické exegeze, hebrejské gramatiky a náboženské filosofie se Ibn Ezra soustavně zabýval také astrologií, astronomií a matematikou. Jak ukázal Cvi Langermann, zejména astrologie proniká všemi typy Ibn Ezrových textů. Langermann současně upozornil, že není snadné s přesností určit, jakou roli astrologickým úvahám přisuzoval. Věřil, že studiem hvězd je možné ovlivnit osud? Nebo se z nich jen pokoušel vyčíst věci budoucí? Jisté je, Ibn Ezra, jenž psal před Maimonidem, který astrologii příkře odmítl, připisoval konstelacím hvězd významy, odpovídající věcem zde na zemi. Vhodně to ilustruje jedna z mnoha hebrejských básní, jež Ibn Ezra složil:

*V den, kdy jsem se narodil,
se nehmutele hvězdy pohnuly.
Kdybych se rozhodl prodávat lampy,
až do mé smrti by se nesetmělo.*

*Tyhle hvězdy! Pustím-li se do čehokoli,
selžu, ještě než začnu...*

*Kdybych se náhle rozhodl prodávat rubáše,
lidé by v témž okamženi přestali umírat.*

KOMENTÁŘE KE KOMENTÁŘI

Ibn Ezrova snaha o jazykový purismus měla tak jako u většiny sefardských autorů středověku za výsledek používání novotvarů. Ibn Ezra si navíc líbil v narážkách a slovních hříčkách, které rovněž ztěžovaly porozumění. Když proto ve 14. století došlo po delší odmlce k obnovení zájmu o Ibn Ezrovo dílo, neexistovalo jeho

„tradiční“ chápání a Ibn Ezra začal být vykládán. Složitá místa Ibn Ezrových komentářů byla vysvětlována často s poukazem na jiné pasáže Ibn Ezrových spisů a z různých názorových pozic. Geografie a chronologie vzniku suprakomentářů je důležitou pomůckou k popisu rozšíření Ibn Ezrova díla. Tak Jehuda Leon ben Moše Moskoni z Ocridy v dnešním Bulharsku znal v polovině 14. století okolo třiceti suprakomentářů, zatímco o dvě století později jich Josef Šelomo Delmedigo našel v Konstantinopoli sedmdesát čtyři.

RECEPCE IBN EZROVA DÍLA

Ibn Ezrův komentář k Tóře byl vydán tiskem jako jedna z hebrejských inkunabulí roku 1488 v Neapoli. K jeho rozšíření mezi učenci však přispělo především zařazení do Bombergovy *Rabínské bible* (Benátky 1516/17 a 1524/25). Od 16. století se Ibn Ezrovoy komentáře těšily vysoké oblibě zejména u těch učenců, kteří tíhli k racionalismu nebo se zabývali hebrejskou gramatikou. Poznámky k Ibn Ezrovi tak sepsal například rabi Jom Tov Lipmann Heller a výkladu Ibn Ezrových filosofických názorů se v závěrečné části svého spisu *More nevuchej ha-zman* (Průvodce tápajících naší doby, 1863) věnoval východoevropský židovský osvícenec Nachman Krochmal. Předmětem mnoha dohadů se stala zmínka, již ve svém *Traktátu teologicko-politickém* věnoval Ibn Ezrovi Benedikt Spinoza. Spinoza se zde zabývá domněnkou, že Mojžíš nemohl sepsat Tóru a pokoušel se získat v Ibn Ezrovi předchůdce a spojence. Spinoza beze vší pochyby účelová a neopodstatněná domněnka vyvolala zájem o Ibn Ezru mezi některými nežidovskými učenci (Denis Diderot chválí Ibn Ezru pro jeho zájem o gramatický a doslovný význam biblického textu v hesle „Juifs“ slavné *Encyklopedie*). Z Ibn Ezrových komentářů navzdory metodologickým rozdílům hojně čerpal Moses Mendelssohn ve svém překladu a komentáři Bible. Mezi učenci moderní ortodoxie 19. století si Ibn Ezra většinou uchoval postavení klasika, i když jeho kritický postoj k exegetickému využití midrašů stál v prudkém kontrastu k tehdy převažujícímu trendu ortodoxní exegeze. Důležitou výjimkou je proud vycházející z učení rabi Moše Schreibera (Chatam Sofer, 1762–1839), jenž se prosadil na území dnešního Maďarska a Slovenska. Chatam Sofer spatřoval v zájmu o takový přímý výklad Písma, jenž prosazoval mimo jiné právě Ibn Ezra, nebezpečí pro autoritu rabínské tradice, a ve své bratislavské ješivě proto sice učil komentáře Rašiho a Načmanida, Ibn Ezru však opomíjel.

PAVEL SLÁDEK

HOLLYWOOD VE VÍDNI

Židovské muzeum pro 21. století

Vídeňské Židovské muzeum v paláci Eskeles v Dorotheergasse bylo po renovaci v říjnu nově otevřeno. Změny nejsou na první pohled velké, spočívají spíše v přístupu a image: muzeum se představuje jako otevřená instituce s novým nezátíženým pohledem na své sbírky a ambiciózním vzdělávacím a výchovným programem. Je zaměřeno na komunikaci a média, chce překračovat těsné hranice historické perspektivy, zabývat se nejen minulostí, ale ukazovat i znovuoživení židovské přítomnosti ve Vídni v současnosti. V krátkodobých výstavách chce muzeum kombinovat domácí historii s univerzálními tématy (sociální historií, problémy migrace). Usiluje o dialog – je více osobní, interaktivní, obrací se na návštěvníky s otázkami, nabízí řadu výchovných a vzdělávacích programů pomocí počítačů, usiluje o přesah do současných problémů kultury, společnosti a politiky.

Tato ambice je nejvíce patrná ve vstupním atriu v přízemí, kde několik rámcových otázek otevírá muzejní problematiku: Proč existuje Židovské muzeum? Kdo jej navštěvuje a proč? Co se v muzeu sbírá? Jak lze poznat židovskou historii? Tato expozice odpovídá na otázky novými otázkami a chce v návštěvníkovi probudit zvědavost a představitost, ochotu ptát se. Jedna sekce je věnována historii muzea, další osvětluje význam kulturních předmětů, třetí ukazuje snahu o dokumentaci současnosti. V otevřeném depozitáři ve třetím patře poskytuje muzeum pohled do sbírky kulturních předmětů a uměleckých děl se snahou sledovat jejich provenienci do vídeňských a rakouských synagog, modliteben a soukromých sbírek, jejichž tvůrci jsou zde rovněž představeni.

Komunikace a mediatice je také hlavní náplní prostoru ateliéru ve druhém patře, kde jsou židovské předměty představeny v dialogu s předměty každodenního života. Návštěvníkům se zde nabízejí dílny a programy na motivy z vídeňské židovské kultury a historie. Auditorium nabízí k pronájmu prostor ve stylu slavných vídeňských salonů pro diskuse a přednášky, koncerty a symposia, představení knih nebo společenské události.

Tak současnost vstupuje do muzea, stává se součástí jeho programu.

„BIGGER THEN LIFE“ – 100 LET HOLLYWOODU

Hlavní prostory prvního a druhého patra paláce Eskeles slouží pro krátkodobé výstavy. Od října je zde otevřena rozsáhlá expozice k 100. výročí vzniku prvního hollywoodského filmového studia. Vypráví příběh evropských židovských imigrantů z konce 19. století, kteří založili americký filmový průmysl a vytvořili americký sen. Film se stal univerzální řečí moderní civilizace – o to zajímavější je pozornost, kterou pořadatelé věnují středo- a východoevropským kořenům zakladatelů filmového průmyslu a umění.

Výstava vede návštěvníky za kulisy a klíše továrny na sny: z východní Evropy do New Yorku, odtud na západní pobřeží, z východoevropských modliteben k hollywoodskému Wilshire Boulevard Temple a proslulému elitnímu golfovému Hillcrest

Plakát na slavný film *Casablanca*, 1942.

Country Clubu, od němeého filmu přes zvukovou revoluci až po nový Hollywood 60. a 70. let, od zapírané židovské identity k židovskému „coming-outu“ Barbry Streisandové, Woodyho Allena a bratří Coenů. Výstava nabízí řadu originálních předmětů a rekvizit z proslulých filmů, zapůjčených z nejrůznějších sbírek z Evropy a Ameriky, a filmové plakáty z raného období amerického filmu z unikátní sbírky Ra-

kouské národní knihovny (ve faksimilích) – včetně modelů nejstarších Edisonových kinetoskopů, nickelodeonů nebo pozdějších Penny Arcades, populárních automatů na prohlížení krátkých filmů za 5 centů.

HOLLYWOODŠTÍ MAGNÁTI Z VÝCHODNÍ EVROPY

Židé se stali nejprve majiteli šestákových biografů. V roce 1909 T. A. Edison založil Motion Picture Patents Co., nutící majitele

Broncho Billy Anderson.

kin pronajímat si projektor a filmy výhradně od této společnosti. Carl Laemmle, William Fox a Marcus Loew začali proti tomu bojovat v tisku, u soudu, natáčením vlastních filmů a nakonec v roce 1915 zvítězili. Jako první spojili všechny články filmového průmyslu – produkci, distribuci i promítání – v jediné společnosti, a tak se stali předchůdci velkých hollywoodských studií. Součástí

tohoto boje byl i odchod židovských produkčních firem do Hollywoodu, kde od roku 1911 vzniklo osm velkých filmových společností: Universal, 20th Century Fox, Paramount, Warner Brothers, Metro-Goldwyn-Mayer a Columbia byly zcela židovské, v United Artists (tuto společnost založili hollywoodští herci) a RKO Radio Pictures hráli Židé významnou úlohu.

Zakladatelé hollywoodských studií pocházeli vesměs ze střední a východní Evropy; jako ekonomičtí imigranti zaplnili koncem 19. století newyorský přístav, začínali v textilním či kožešinovém průmyslu nebo podomním obchodě, o dvě desetiletí později vynalezli Hollywood, hvězdy, happy end, mýty a ikony „amerického snu“. Židovští producenti působili hlavně ve velkých studiích, převažovali však i mezi nezávislymi producenty, např. Hal Roach (tvůrce komedií s Haroldem Lloydem a dvojicí Laurel a Hardy), Stanley Kramer nebo Joseph E. Levine. Mnoho Židů se najde mezi slavnými hollywoodskými režiséry – Ernst Lubitsch, Erich von Stroheim, Josef von Sternberg, William Wyler, Billy Wilder, Fred Zinnemann, Joseph Mankiewicz, John Frankenheimer, Michael Curtiz, Daniel Mann, Otto Preminger, Roman Polanski a mnozí další. Židé převažují rovněž mezi scenáristy a skladateli filmové hudby (Irving Berlin, brněnský rodák E. W. Korngold, Alfred Newman, Franz Waxman, Elmer Bernstein, Burt Bacharach aj.). Z dlouhé

řady židovských herců jmenujme aspoň bratry Marxovy, Jerryho Lewise, Paula Muniho, Edwarda G. Robinsona, Eddieho Cantora, Johna Garfielda, Ala Jolsona, Tonyho Curtise, Theda Bara, Paulette Goddardovou, Judy Hollidayovou, Kirka Douglase, Dustina Hoffmana, Barbru Streisandovou, někteří – např. Sammy Davis, Marilyn Monroe nebo Elizabeth Taylorová – k judaismu konvertovali.

PRVNÍ STUDIA, FILMY A HVĚZDY

Vídeňská výstava nabízí především téměř 30 projekcí rozhodujících scén z neznámějších hollywoodských filmů uplynulého století. Protože zde nemůžeme zmínit všechny, vybíráme alespoň některé z prvních dob. Prvním americkým hraným filmem, trvajícím déle než 10 minut, byla *Velká vlaková loupež* (1903, E. S. Porter), jejímž producentem byl ještě T. A. Edison. Předvádí bandity útočící na vlak a jejich pronásledování šerifem: Max Aronson (pozdější producent a hvězda westernů Broncho Billy Anderson) v něm hrál tři různé role. V roce 1908 vymyslel sérii westernů s postavou Broncha Billyho, která měla obrovský úspěch a pro niž za 7 let natočil 375 filmů.

První dlouhometrážní film promítaný v USA byly *Lásky královny Alžběty* (1912) – téměř hodinový film se Sarah Bernhardtovou v hlavní roli. Vznikl ještě v Paříži, finančně se na něm podílel Adolph Zukor, který jej pak uvedl do USA. Film byl uváděn ve veřejných biografech, byl komentován v tisku a umožnil Zukorovi prohlásit, že film je novou formou umění. Pod heslem „Slavní herci ve slavných hrách“ začal Zukor produkovat filmy podle literárních a divadelních předloh a obsazovat je uznávanými herci. Zavedl také praxi promyšlené reklamy „hvězd“ – první z nich se stala Mary Pickfordová. V roce 1917 společně s Jesse Laskym založili společnost Paramount Pictures, která produkovala, distribuovala a uváděla filmy prostřednictvím vlastního celosvětového řetězce kin.

První hvězdou němeého filmu se stala Theda Bara (Theodosia Goodmanová) jako *Kleopatra* (1917) v jednom z prvních filmů společnosti 20th Century Fox, který byl i kasovním trhákem. První mužskou superstar byl (vedle Chaplina) židovský herec Douglas Fairbanks. Novou tradici hvězd založily Marilyn Monroe a Jane

Russellová v roce 1954, když po úspěšné premiéře filmu *Páni mají raději blondýnky* otiskly své ruce do mokrého betonu před Čínským divadlem – magický rituál, který vymyslel Sid Grauman. Platinový přeliv Marilyn Monroe vynalezl Max Factor, který se narodil v Lodži, přišel do Kalifornie roku 1909 a v továrně na sny se stal pionýrem make-upu. Nový kult vyžadoval i nové prostředí: největší americké kino pro 6000 diváků The Roxy Theatre bylo postaveno v letech 1925/27 na 50. ulici

Záběr z filmu *Bezstarostná jízda*, 1969.

Manhattanu. Současný hvězdný kult na výstavě dokládá pověstný rudý koberec z udílení Oscarů v únoru 2011.

Jednou ze základních součástí amerického mýtu byla cesta na Západ. V jednom prostoru výstavy jsou vedle sebe promítány scény ze dvou veleúspěšných filmů Paramountu z roku 1923 – *Krytý vůz* a *Desatero příkázání* (C. B. DeMille), které oba ukazují cestu přes vody do zaslíbené země: v prvním případě do Oregonu, v druhém do Izraele. *Krytý vůz* byl první velký epický western s podrobným líčením pionýrské společnosti.

DEKONSTRUKCE A RENESANCE AMERICKÉHO MÝTU

Nový Hollywood symbolizují filmy jako *Bezstarostná jízda* (1969, Columbia Pictures), který poskytuje nový výklad amerického snu: Dennis Hopper a Peter Fonda jedou na svých harley-davidsonech jako kovbojové ze starých westernů napříč Amerikou, ale nemožou ji najít. Model Captain America Petera Fondy, vymyšlený zvláště pro tento film, se stal symbolem celé generace hippies a popkultury 60. let.

S novým Hollywoodem souvisí i řada kontroverzních filmů počátku 70. let. Eric Pleskow dokázal získat pro United Artists tři Oscary za nejlepší film za sebou: první za *Přelet nad kukaččím hnízdem* (1975) Miloše Formana, druhý za *Rockyho* (1976) se Sylvestrem Stallonem, třetí za *Annie Hallovou* (1977, UA & MGM) Woodyho Allena s Diane Keatonovou a Paulem Simonem. Právě toto období bylo podle některých vrcholnou érou Hollywoodu. Eric Pleskow (1924) získal jako producent 14 Oscarů za nejlepší film, od roku 1997 byl dlouholetým prezidentem vídeňského filmového festivalu Viennale a častým návštěvníkem Vídně, kde se narodil a odkud v roce 1939 unikl.

Právě *Annie Hallová* byla přelomovým filmem vzhledem ke svému obsahu, osvobozujícímu hledání a přiznání se k židovské identitě v New Yorku 70. let (navíc byla oceněna pěti Oscary). S židovskou

problematikou bylo možné se setkat již dříve, např. ve filmech jako *Sunset Boulevard* (1950, PP) Billyho Wildera nebo v *Exodu* (1960, MGM) Otty Premingera, to ale byly spíše historické filmy s židovskou tematikou. Nový zájem o problematiku židovské identity nové generace probudily až filmy Barbry Streisandové jako *The Main Event* (1979) nebo *Jentl* (1983). Nový přístup k židovským tématům přinesly i snímky jako *Schindlerův seznam* (1993, UP) Stevena Spielberga, *Den nezávislosti* (1996, Fox) R. Emmericha a především nedávné humorné retro *Seriózní muž* (2009, UP) Ethana a Joela Coenových připomínající dobu rozpaků a nejistot americké židovské společnosti 50. a 60. let. Velký posun v hodnocení symbolizuje baseballová pálka z Tarantinova filmu *Hanebný pancharti* (2009, Universal Pictures). Film líčí příběh americko-židovské guerilly bojující za druhé světové války s nacisty v lesích Francie a je projevem nového židovského sebevědomí 70 let po šoa. Ukazuje, že židovská identita v hollywoodských filmech prochází neustálou proměnou.

ARNO PAŘÍK
Kurátorem výstavy v paláci Eskeles je Werner Hanak-Lettner, který je i autorem většiny textů ve velmi podrobném katalogu. Výstava vznikla ve spolupráci s Rakouským filmovým muzeem a bude otevřena až do 15. 4. 2012 denně mimo sobotu; vstupné 10 eur.

Protagonisté snímku *Annie Hallová*, 1977.

MÍT RÁD SVÉ ŽIDOVSTVÍ

(dokončení ze str. 7)

Ten individualismus bez vazeb na ostatní, na rodinu, kolektiv nebo i obec. Byl jsem vedený k zodpovědnosti a těch třináct let v ješivách bylo skutečně dost náročných. Vedle studia, které mi částečně pomohla hradit pražská obec (ješiva mi z velké části odpustila školné), jsem si na živobytí musel vydělávat sám. Mysl jsem třináct let schody ve dvou domech, které byly ještě špinavější než ty pražské a kde mě brali jako otroka. Ale dělal jsem to, protože jsem to zkrátka bral jako nutnost, která mi pomáhala studovat.

Chystáte v Jeruzalémské synagoze nějaké změny?

Teď tam budujeme zázemí pro děti, vyčistili jsme s jejich rodiči a přáteli kumbál, dávají se tam nové podlahy, přineseme nějaké hračky... Jinak plánuji spolupráci s Lauderovými školami, o její podobě se právě dohadujeme. Na obci vedu dvakrát týdně studium v midraši, chodí ke mně lidé, kteří se potřebují o něčem poradit. Jednou měsíčně se setkávám spolu se svou ženou Elise s ostatními ženami a besedujeme na určitá témata. Věnuji se pravidelně seniorům – jednou týdně je navštěvuji na Hagiboru a minimálně jednou měsíčně v Penzionu Charlese Jordana.

Spolupracujete s rabi Sidonem?

Pan rabín Sidon po celou dobu mého studia v Jeruzalémě stál při mně, čekal, až v klidu dostuduju a vrátím se na pražskou obec. Věřil mi, že pražskou obec neopustím a nezůstanu jinde. A já tuto jeho podporu na dálku cítil a moc rád jsem v tomto duchu chystal svůj návrat do Prahy. Nyní se s panem rabínem Sidonem rádím, učím se u něj praktické záležitosti „rabínování“ a jsem mu moc vděčný, že má se mnou trpělivost.

Co jako rabín považujete ve vztahu k lidem v obci za nejdůležitější?

Přál bych si, aby měli rádi své židovství, aby se ho naučili mít rádi, brali ho přirozeně, ne jako něco zvláštního. Aby se – pokud to ještě nedělají – naučili chodit do synagogy. To pokládám za opravdu důležité a myslím si, že čas v synagoze nelze nahradit žádnou spolkovou činností. Aby mohli sledovat, jak se jejich vtaž k židovství mění, vyvíjí. Do Jeruzalémské synagogy přijdou lidé třeba na šabes s taškou, nevadí, později už si třeba vezmou jen tramvajenku. Vítán je každý, každého uvítám rád.

Alice Marxová

TAK MALÁ OBEC A TOLIK MOŽNOSTÍ

(říká rebecin Elise Peter Apfelbaum)

ELISE PETER APELBAUM (nar. roku 1983 v Paříži), manželka rabína D. Petera, vystudovala v letech 2003–2007 obchodní školu v Remeši. V letech 2005 a 2007–2008 pobývala služebně v Praze, roku 2009–2010 studovala v jeruzalémské náboženské škole pro ženy Midrešet Nišmat. Od roku 2011 žije v Praze.

Paní Elise, jak se vám žilo v Paříži?

Výborně! Chodila jsem tam do základní školy a od deseti let pak na židovské gymnázium. Tam jsme se učili normální předměty a k tomu hebrejštinu a židovskou historii a náboženství. Školu jsem měla ráda, jediné, co mi trochu vadilo, že jsem byla jediné dítě z aškenázské rodiny ve třídě.

Jinak samí Sefardé?

Ano. Ve Francii žije asi 600 tisíc Židů, většina z nich v Paříži, je tu ortodoxní obec a velká chabadnická obec, která má také své školy. Výrazně židovská je 19. čtvrť, kde je také spousta židovských škol, synagog a restaurací. V Paříži vůbec žije hodně sefardských Židů, kteří přišli v 60. letech.

Odkud pocházejí vaši rodiče?

Maminčina rodina je ze Slovenska, ona sama se narodila v Piešťanech. Pamatuji si, jak jsme jezdili za babičkou v létě na prázdniny do Žiliny. Maminka sama vycestovala roku 1969 do Paříže, tam se seznámila s tatínkem. Jeho rodina pochází původně z Polska, ale už někdy v roce 1920 odtamtud odešli, takže už moji prarodiče se narodili ve Francii. Za války museli z Paříže odejít, žili na jihu země, dědeček byl partyzán. Pak se po válce zase do Paříže vrátili. Na Slovensku to bylo horší – oba prarodiče prošli Osvětami.

Měli jste ortodoxní domácnost?

Ano, tradiční židovskou domácnost. Ve Francii jsou synagogy většinou ortodoxní, ale spousta lidí, kteří tam chodí, pak doma úplně ortodoxně nežijí, někteří víc, někteří méně. Ale do synagogy chodí, jsou na to zvyklí, vedou k tomu děti. Řekla bych, že ve Francii jsou důležité synagogy a židovské školy – a nezáleželo na tom, jakého je ta škola směru. Když máte v sousedství chabadnickou školu, posíláte děti tam, není to problém. Je tam spousta škol a spousta synagog, židovský tisk, a dokonce samostatná židovská rozhlasová stanice.

Zažila jste někdy antisemitismus?

Já naštěstí ne, to ovšem neznamená, že

tam tenhle problém není. Stalo se ale, že nám pomalovali synagogu nebo školu hákovými kříži, to bylo velmi nepříjemné.

Jak se vám jeví pražská obec? Paní Sidonová se věnuje sociální práci, jak byste k chodu komunity chtěla přispět?

Tady je malá obec, pár synagog, ale hodně možností. Máte tu všechno, několik židovských školek, školu, gymnázium, spolky, domov pro seniory, penzion pro seniory, spoustu akcí, Unii židovské mládeže, košer jídlo, překvapila mě ta pestrost, jsou tu akce pro všechny členy.

Už jsem pomáhala při bazaru WIZO, zatím nepracuji, takže mám čas. Pomáhám při výtvarných dílnách pro děti z Lauderovy školy v Gešeru. Mám plán pomáhat s dětmi v Jeruzalémské synagoze – tam budujeme dětský koutek a těším se, že budu dětem vymýšlet program, zatímco rodiče budou na bohoslužbě. Pak bych také ráda připravovala hodiny pro ženy, které by se spolu učily ve dvojicích. Když jsem studovala v Midrešet Nišmat v Izraeli, zažila jsem tenhle způsob a moc se mi líbil. Tohle bych sem chtěla přivést – čte se Tóra nebo Talmud. Studovaly bychom se slovníkem, nevadí, že bychom něco nevěděly.

Je ženská škola také tak náročná jako mužská ješiva?

Učily jsme se od devíti do šesti, ale program byl tak pestrý, že jste únavu necítila. Střídal se studium ve dvojicích a pak výklad toho, co jsme četly, což bylo výborné. Měly jsme také cesty po Izraeli, já mám navíc v zemi hodně příbuzných, jezdila jsem za nimi často do Nahariji, do Haify, do Tel Avivu. Stýkala jsem se s francouzskou a americkou komunitou, pak také s kamarády svého manžela.

Plánujete zavést něco nového?

Ano, něco, co jsem zažila v Remeši a v Izraeli, co není ani v Paříži. V Paříži, kde je spousta Židů, si nikdo nevšimne, když přijde na bohoslužbu někdo nový nebo odjinud. Když jsem studovala v Remeši a šla do synagogy, kam chodí asi dvacet Židů, hned si mě všichni všimli, že jsem nová, a pozvali mě na oběd a na večeri. To se opakovalo každý šabat, na který jsem šla. Totéž jsem zažila v Izraeli, tam zve vždycky jedna rodina lidí, kteří nemají kde jíst nebo co jíst nebo jsou turisté. A tak bych chtěla totéž zavést tady – zvat k nám domů na šabatový oběd ty, kteří jsou v Jeruzalémské nové nebo zrovna nemají kam jít. (am)

PRAHA NA NĚJ ZAPOMNĚLA

Před 95 lety se narodil Alexandre Kafka

Byl šestnáctkrát zvolen výkonným ředitelem Mezinárodního měnového fondu (MMF) a vydržel na tomto klíčovém postu vlivné světové finanční instituce neuvěřitelných 32 let, než v roce 1998 odešel do důchodu. Vedle toho ještě v 70. a 80. letech přednášel na na Boston University a George Washington University. Nosil příjmení, které se stalo symbolem německo-židovské Prahy, v rodné zemi však zůstal zapomenut.

Narodil se v Praze 25. 1. 1917 jako Alexander Kafka. Jeho otec, právník Bruno Alexander Kafka (1881 až 1931), byl bratrance Franze Kafky, matka Hanna se za svobodna jmenovala von Bondy-Bontropová. Bruno Kafka působil od roku 1909 na německé univerzitě v Praze jako docent a později jako profesor občanského práva, krátce před smrtí byl dokonce zvolen rektorem univerzity. Věnoval se i politice: v roce 1916 se stal členem Německé pokrokové strany, která se později transformovala na Německou stranu svobodomyšlnou; za tuto stranu byl poslancem.

Silné intelektuální zázemí v rodině a otčova podpora přivedly mladého a značnou inteligenci disponujícího Alexandra ke studiím v zahraničí: studoval v Ženevě a na Balliol College v Oxfordu, kde se začal zaměřovat na ekonomii, která ho pak provázela po celý život.

EMIGRACE

Po okupaci odešel Alexander Kafka do emigrace. Podařilo se mu dostat do Brazílie, kam emigrovala i část rodiny z matčiny strany – např. jeho strýc a podnikatel Herbert von Bondy-Bontrop. Do Jižní Ameriky přijel roku 1940, později přijal brazilské občanství, naučil se portugalsky a změnil si své první jméno na Alexandre. Po překonání počátečních překážek začal v São Paulo vyučovat ekonomii. Již roku 1944 se tamtéž stal poradcem Svazu průmyslu. V letech 1949–51 pracoval pro Mezinárodní měnový fond, pak se však vrátil do Brazílie, kde v Riu de Janeiro založil

Brazilský ekonomický institut a pracoval jako poradce ministra financí Eugenia Gudina. Roku 1956 začal pracovat pro OSN ve Spojených státech, o pět let později působil jako hostující profesor ekonomie na Univerzitě ve Virginii.

VÝKONNÝ ŘEDITEL MMF

V roce 1966 se dostala Kafkova kariéra na vrchol: vrátil se do MMF, kde ho skupina latinskoamerických zemí (Brazílie, Dominikánská republika, Kolumbie, Ekvádor, Guyana, Haiti, Panama, Surinam, Trinidad a Tobago) zvolila výkonným ředitelem.

Mezinárodní měnový fond (*International Monetary Fund, IMF*) je mezinárodní organizace přidružená OSN, jejímž úkolem je usnadňovat mezinárodní měnovou spolupráci, podporovat stabilitu směnných kurzů a prostřednictvím půjček podporovat státy, které mají hospodářské potíže. Byl založen v červenci 1944, jeho členy je v současnosti 187 členských států. Hlavní sídlo MMF se nachází

ve Washingtonu.

A. Kafka byl mj. spoluodpovědný hlavně za finanční transakce MMF, dále za omezování pevně stanovených kurzů měn, které znesnadňovaly mezinárodní obchod, a rovněž za reformu mezinárodní měnového systému po zhroutilí Brettonwoodského měnového systému z roku 1944 na počátku 70. let (v době světové ropné krize). V této souvislosti je nutno připomenout Kafkovu zásluhu na formulaci tzv. „zvláštních práv čerpání“ (Special Drawing Rights, SDR): jednalo se o jednotnou měnovou a účetní jednotku užívanou v rámci MMF a při některých složitějších transakcích i v soukromém sektoru.

Vzhledem k tomu, že v MMF zastupoval Kafka země Latinské Ameriky, zaměřoval se také na pomoc rozvojovým

zemím – prosazoval dostupnější nízkouročené půjčky pro chudé země a nabádal bohatší státy k pomoci zadluženým zemím. Zvláštní vztah si zachoval k Brazílii, které se snažil po mnoho let radit v oblasti zásadních ekonomických reforem.

RODINA

Po 59 let byla Kafkovou manželkou Rita Kafková (1922–2006). Pražská rodačka židovského vyznání pocházela z jedné z nejbohatších rodin meziválečné střední Evropy: jejím otcem byl podnikatel Otto Petschek, majitel výstavné rezidence v Praze-Bubenci (dnes tu sídlí americké velvyslanectví). Z manželství, jež spojilo rodiny, které jsou symbolem německo-židovské Prahy, vzešly dvě dcery: Doris a Barbara. Obě žijí v USA a i po svatbě používají rodné příjmení Kafka.

Alexandre Kafka zemřel krátce před svými 91. narozeninami, 28. 11. 2007, tedy před necelými pěti lety, ve washingtonské nemocnici Sibley Memorial Hospital na Alzheimerovu chorobu. „Jsem zarmoucen smrtí pana Alexandre Kafky, kterého si pamatujeme pro jeho hluboké a zavazující služby mezinárodnímu společenství ve funkci výkonného ředitele Mezinárodního měnového fondu po více než tři desetiletí,“ napsal ve zprávě pro tisk 30. 11. 2007 tehdejší prezident MMF Dominique Strauss-Kahn. „Jménem mnoha přátel Alexandre Kafky a bývalých kolegů fondu bych chtěl vyjádřit soustrast jeho rodině.“

Odešel člověk, který se těšil velké úctě svých kolegů a přátel pro svoji dobrosrdečnost, pracovitost, nesmírnou pečlivost a důkladnou přípravu na jednání. Jeho odbornosti si cenilo nejen vedení MMF, ale také brazilská centrální banka, která mu přisuzuje zásadní podíl na reformách, které nastartovaly rychlý hospodářský růst země. O smrti Alexandre Kafky informovaly mj. prestižní deníky *The Washington Post* či brazilský *O Globo*; česká média, pokud je známo, ne. **RADEK AUBRECHT**

Foto archiv.

Sídlo MMF ve Washingtonu. Foto archiv.

ANTISEMITISMUS & ANTISIONISMUS

Může Evropa zůstat stejná, pokud se její obyvatelstvo mění?

Novinář Christopher Caldwell získal diplom na Harvardově univerzitě. Specializuje se na evropské politické záležitosti, píše do *Financial Times*, je redaktorem časopisů *Weekly Standard* a *New York Times Magazine*. Ve své knize *Revoluce před našima očima* – jak islám mění Francii a Evropu, která právě vyšla ve francouzském překladu v nakladatelství Toucan, si klade otázku, zda Evropa může zůstat stejná, pokud se její obyvatelstvo mění. Odpověď zní „ne“. Uveřejněný text je jedna kapitola z této knihy, věnovaná antisemitismu a antisionismu.

Období násilí a antisemitského vandalis- mu, jakého jsme nebyli svědky od druhé světové války, začalo na podzim roku 2000, ve stejné době, kdy propuklo palestinské povstání, známé pod jménem intifáda mešity al-Aksá. Osmnáct měsíců poté docházelo ve Francii každý den průměrně k šesti napadením či obtěžováním Židů. Na židovské školy a obchody vlastněné Židy házeli útočníci Molotovovy koktejly a účastníci propalestinských manifestací s opasky sebevražedných útočnicků na těle, mávající standartami s hákovými kříži, zapalovali synagogy.

Na mezinárodní kritiku, proč úřady energičtěji nezasáhnou, prohlásil tehdejší ministr zahraničí Hubert Védrine: „Ve Francii není antisemitismus,“ a prezident Jacques Chirak se s jeho míněním ztotožnil. Mysleli to upřímně. Podle nich se žádná evropská země nesnažila eliminovat antisemitismus v té míře, jak se o to snažila Francie – a měli pravdu. Jenomže antisemitismus, na který byly francouzské úřady i společnost připraveny a dovedly se mu postavit, to byl pravicově církevní antisemitismus z období Dreyfusovy aféry na konci 19. století a antisemitismus vichistického režimu z válečných let. Tyto dva okruhy nebylo těžké rozpoznat: byly nepřátelské k „rozdílnosti“.

Hrozba, která se v současnosti vznáší nad evropskými Židy, má svůj původ rovněž v rozdílnosti. Mezi muslimskými přistěhovalci je averze (abychom použili eufemismu) k Židům endemická. Ve zprávě francouzské vlády se uvádí, že ve školách s převahou přistěhovalců vše, co je považováno za ubohé, poškozené, rozbité, špi-

navé nebo nežádoucí, dostává přívlástek *feuj* (v současném argotu židovský). Přibývá nadávek, vyhrožování i napadení židovských žáků nebo těch, kdo jsou za ně považováni, jak ve školách, tak mimo ně. Obecně jsou to aktivity jejich spolužáků původem z Maghrebu. Podle svědectví, která jsme shromáždili, zdůvodňují útočníci své chování a agresivitu událostmi na Blízkém východě a citacemi z Koránu. Nežádka jdou dokonce tak daleko, že ospravedlňují pronásledování a vyvražďování Židů v minulosti. Oslavování nacismu a Hitlera není žádnou výjimkou: obje-

Propalestinská a protizraelská manifestace v Londýně. Foto archiv.

vuje se zejména v podobě hákových křížů na mnoha graffiti. Také vůči svým učitelům a vychovatelům se agresivní žáci a studenti v tomto smyslu vyjadřují zcela otevřeně.

STEREOTYPY

Většina útoků, spáchaných na ulicích, je prováděna víceméně organizovanými bandami mládeže z arabského prostředí. Francie se svou obrovskou muslimskou populací je antisemitismem postižena nejvíce, ale jedná se o schéma, rozšířené v celé Evropě. Hroby byly znesvěcovány v Londýně a v Manchesteru a podle statistiky Community Security Trust v Londýně bylo v roce 2006 ve Velké Británii registrováno na šest set antisemitských útoků. Synagoga v Oslu byla cílem žhářského útoku. V Římě byly vandaly poničeno dvacet židovských obchodů.

Stejně jako Američané i Evropané vytvořili řadu stereotypů nesnášenlivosti.

Rasismus měl své stálé nositele (bílí zámožní křesťané) i neměničící se skupinu obětí (chudí, barevní, kolonizovaní a utiskovaní). V principu platilo, že antisemitské činy, pokud k nim čas od času docházelo, měly všechny znaky a náležitosti ideologie kontinentálního fašismu dvacátých a třicátých let. Změna protagonistů Evropany dezorientovala. Nový antisemitismus byl obvyklým stereotypům natolik vzdálený, že ho veřejné mínění – a především pak ta část veřejnosti, která byla k ostráživosti vůči rasismu vedena – nebylo schopné ani rozpoznat. Studie Evropské unie o stavu antisemitismu, jež měla být publikována v roce 2003, odhalovala zásadní roli muslimských band. Jenomže skončila v šuplíku, snad i z důvodu, že ti, kteří si ji objednali, jí odmítali uvěřit. Když byla s ročním zpožděním konečně distribuována, doprovázelo ji tiskové komuniké, které vydalo zastoupení OSN při EU, v němž se uvádí, že „vše nasvědčuje

tomu, že rozhodující skupiny aktérů antisemitských excesů se rekrutují z řad nespokojených bílých Evropanů. Dalším zdrojem antisemitismu v některých zemích jsou mladí muslimové ze severní Afriky či z Asie.“ To ovšem neodpovídalo tomu, co bylo zjištěno. Muslimové patřili do první kategorie, ne do druhé.

CENZURA

Téměř ve všech evropských zemích byly reakce domácího obyvatelstva na vše, co v jejich chování nebo minulosti odkazovalo k antisemitismu, až precitlivělé, ale od muslimů se žádná podobná introspekce nevyžadovala – ti, kteří po ní volali, byli ihned umlčováni. Když teolog Pieter van der Horst v Utrechtu ohlásil přednášku na téma „Islamizace evropského antisemitismu“, univerzitní administrativa ji prostě a jednoduše zrušila.

Antisemitské incidenty se znovu vrátily jako problém na scénu evropského života.

Mají kolísavou tendenci podle okolností, které doprovázejí události na Blízkém východě. Na základě výmyslů, invektiv šířených internetem a pod vlivem arabských satelitních televizí, přinášejících reportáže z nejrůznějších vojenských a antiteroristických operací, se dokáže frenetické běsnění mladých muslimů proti Izraeli rychle přenášet z jednoho konce světa na druhý. Navíc za situace, kdy jsou media čím dál víc segmentovaná a zaměřená na konkrétní cílové skupiny, je dnes výsledný účinek televizního vysílání na imigranty a menšiny opačný, než jaký mělo na předcházející generaci. Zatímco BBC kdysi odstraňovala bariéry mezi komunitami, Al-Džazíra je vztyčuje. Zpravodajské pořady, které imigranti sledují, jsou čím dál sofistikovanější. Z velké části mají podobu klipů s velmi rychlým střihem podle vzoru MTV a jsou doprovázené hudbou, jež zvyšuje tep. Izrael vykresluje jako pachatele neslychaných a neospravedlnitelných ukrutností. Během posledního desetiletí se mnoho mladých evropských muslimů rozhodlo připojit k boji Palestinců za nezávislý stát s nejasným povědomím nutnosti pomstít se Židům. Ti, které měli po ruce, byli jejich evropskými sousedé.

ROZHOŘČENÍ

Ve Spojených státech je celkem běžné, že Američané druhé či třetí generace sledují se znepokojením konflikty v zemích, odkud se přistěhovali. Evropané propalestinští muslimové mohou být v jistém smyslu srovnáváni s americkými přívrženci IRA irského původu. Mají také značně nevyrovnaný vztah k zemi, kde žijí. Vyvolává v nich současně závislost (protože vyřešila mnoho problémů, spojených s každodenním životem) i zatrpkllost (protože proti jejímu univerzálnímu nároku se kultura jejich otců a dědů zdá být ubohá a marginální). Vrátit se k pospolitosti předků a účastnit se velkého dramatu může do jejich životů, které doprovází rozpolcenost, vnést pocit celistvosti a naplnění.

Ale rozdíl tu jsou. Většina evropských muslimů vůbec žádné palestinské předky nemá. A agitace ve jménu Země předků (místo vzdálené a geograficky určitelné) nemá nic společného s agitací ve jménu ummy (abstraktní pospolitosti muslimské víry, jejíž zákony zavazují muslimy, ať žijí kdekoli). Sbírka na fond na podporu IRA neměla na politický život Spojených států žádný účinek. Umma má nároky nejen na Blízký východ, ale i na Evropu. Ve Velké Británii žijí dva miliony muslimů. Co tuto rozmanitou populaci spojuje, je prvek nepřátelství k Izraeli a těm, kteří za ním stojí v diaspoře.

NENÁVIST K IZRAELI

Stejně jako antiamerikanismus a antirasismus je nenávisť k Izraeli prostředkem k tomu, jak se napojit na evropskou kulturu, aniž bychom si ji osvojili, jak se stát Evropanem na základě permanentní opozice. Antiizraelská rétorika ve skutečnosti nesjednocuje pouze muslimy. Stmeluje rovněž nemalou část původních Evropanů, zejména uvnitř politické levice. Je to cesta integrace na zvláštní způsob. V roce 2002 vyvěsila žena Wima Duisenberga, prezidenta Evropské centrální banky, na svůj amsterodamský dům palestinský prapor. Když v roce 2006 vrcholila krize okolo dánských karikatur, tentýž měsíc, ve kterém organizace militantních Palestinců vyhrožovala vraždou norského rukojmí zadržovaného v Gaze, hrozili členové norské vládní koalice spotřebitelským bojkotem – Izraeli. V dubnu 2006 se Švédsko odmítlo účastnit vojenského cvičení na Blízkém východě, protože se na něm podílel i Izrael. Evropané sehráli v létě 2001 výraznou roli na světové konferenci proti rasismu v Durbanu, která sjednotila antiglobalisty celého světa do jednoho protiizraelského šiku.

Nejednalo se o skandální gesta nebo o omyly – většina evropské populace v těchto iniciativách své politiky podporovala. Smutně proslulý výzkum z roku 2003 odhalil, že většina dotazovaných z evropských zemí považovala Izrael za „největší hrozbu světovému míru“. Aniž by snad chápali smysl toho, co dělají, měli Evropané tendenci připsat Státu Izrael odpovědnost za teroristické násilí, páchané proti němu. Americký esejista Paul Berman byl první, kdo upozornil na zvláštní efekt, který mají sebevražedné atentáty na evropské veřejné mínění. Vyvolaly „filosofickou krizi u všech, kteří chtěli věřit, že světu vládne racionální logika“. Bralo se za absolutně jisté, že sebevražedné atentáty souvisejí s nenesitelnou nespravedlností, i když je bylo jednoduše možné vidět také jako kult vraždění. Pro kontinent, který ještě cítil jizvy vražedných kultů dvacátého století, byla taková představa nenesitelná. Evropané se tedy zajímali spíše o „příčiny“ terorismu než o terorismus v pravém slova smyslu. Čím více zabíjeli sebevražední atentátníci Izraelce a čím krutější a odpornější byly metody, jimiž je posílali na smrt, tím více se veřejné mínění obracelo proti Izraeli. A tyto protesty proti Izraeli, uvádí Berman, „doprovázely sebevražedné atentáty a byly reakcí na ně, nikoli na utrpení palestinského lidu“. Napoprvé mi takhle formulace a analýza připadala excentrická, ale později jsem jim musel dát za pravdu. Nepřátelské

postoje Evropy k Izraeli se částečně zmírnily od doby, kdy byla postavena zeď mezi židovským státem a Západním břehem. Zeď nic nezměnila na oprávněnosti nebo nespravedlnosti izraelské okupace. Podstatně však snížila počet sebevražedných atentátů.

Využívají Evropané postojů svých arabských minorit vůči Izraeli k zastrašení těch, „kteří za ním v diaspoře stojí“? Pokud se původní Evropané jako aktivní antisemité projevují jen zřídka, pak ještě méně dávají najevo své znepokojení v případě muslimského antisemitismu. Přijde jim poněkud nezodpovědně projevovaný, ale v zásadě oprávněný. John Denham, předseda parlamentního vyšetřovacího výboru pro vnitřní záležitosti Velké Británie, prohlásil v roce 2005: „Není to přehánění, když řeknu, že izraelská politika na okupovaných územích není jednoduše záležitostí zahraniční politiky – je to rovněž záležitost, která se týká britských vnitřních záležitostí a její vnitřní bezpečnosti.“ John Denham, zásadový muž, který odstoupil z Blairovy vlády v předvečer války v Iráku, bezpochyby neodhadl, jak bude této zprávě rozuměno. Postavil jí anglické Židy do zcela příšerné pozice, která se jen málo lišila od role obětního beránka, jíž zastávali po staletí: když se nezreknu Izraele a všeho, co dělá, budou považováni za zodpovědné za všechny újmy, které z toho pro britskou nežidovskou veřejnost vyplynou. Včetně terorismu, pochopitelně.

Evropané mají v současnosti k dispozici dvě kategorie, do kterých člení protizidovské násilí: antisemitismus (neomluvitelnou nenávisť k Židům, tu, která je svědomitě potírána) a antisionismus (opozice vůči Izraeli, která může mít zodpovědnou i nezodpovědnou podobu). To je rozlišení, které je zcela platné v teorii. Je dobře možné se stavět proti izraelským politikům, aniž by byl člověk antisemita. Dokonce ani ten, kdo se staví proti existenci Izraele, nemusí být antisemita. Ale v praxi toto rozlišení slouží především k tomu, že jím skuteční antisemité maskují své pravé smýšlení a mohou tak pronikat do hlavních proudů evropské politiky. Jednotlivé kauzy mohly být obhajovány ve jménu antisionismu, ale evropanští Židé byli napadáni jako Židé a nikdo jim nedával předem vyplnit dotazník.

V praxi jsou antisionismus a antisemitismus pouze schválený a neschválený způsob, jak označit jedno a totéž.

(Z francouzského časopisu Information Juif z listopadu 2011 přeložil jd.)

ŽLUTÉ KROKUSY ...a další události

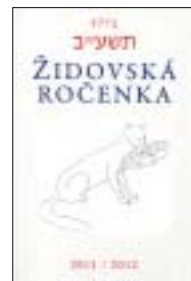
/Vybráno z českého tisku/

Média (např. Mladá fronta Dnes, 15. 12.) znamenala aféru kolem kázání v brněnské mešitě, které vyzývalo k vraždění Židů. ■ Pod titulkem „Hagibor bylo jediné místo, kde byli Židé i za války lidmi“ zaznamenala Mladá fronta Dnes (30. 11.), že v sídle Rádia Svobodná Evropa byl odhalen pomník, který připomíná, že „během druhé světové války byl Hagibor místem, kde mohly židovské děti trávit volný čas. Většina z nich byla poté deportována do Terezína a dalších táborů.“ ■ Pod titulkem „Hra za všechny peníze“ přinesla MfD (26. 11.) recenzi světové premiéry dramatisace knihy amerického spisovatele Josepha Hellera *Gold za všechny peníze* v pražském Divadle ABC. Recenzent připomíná, že autor, který byl „židovského původu, nevykresluje v idylických barvách ani Židy“. ■ Padesáté výročí jeruzalémského soudu nad válečným zločincem Adolfem Eichmannem v roce 1962 připomněl týdeník Respekt (5. 12., pod titulkem „Provozní ředitel genocidy“). ■ „Židovský hřbitov v Kamenici nad Lipou začali zvelebovat dobrovolníci“, oznámil v článku, připomínajícím i historii Židů v Kamenici Pelhřimovský deník (29. 11.). ■ Koněšínští ochotníci nastudovali hru *Maryša* bratří Mrštíků. V předšálí kulturního domu bude „pro návštěvníky připravena káva zdarma. Na výběr bude od Žida i ze Spolku.“ (Třebíčský deník, 16. 12.) ■ Média (např. Lidové noviny, 5. 12.) přinesla polemiku na téma: má János Esterházy, jediný poslanec Slovenské republiky z let 1939–1945, který hlasoval proti protizhidským rasistickým zákonům, právo na to, aby jeho jméno bylo na pomníku připomínajícím vězně, zemřelý v komunistických vězeních? ■ Týdeník Reflex (26. 11.) přinesl v jednom čísle tři velké životopisné portréty – premiérky Státu Izrael Goldy Meirové, která „patřila k první generaci sionistů ovlivněných Theodorem Herzlem“, vrchního ředitele pražské Živnostenské banky Jaroslava Preisse a Alberta Einsteina. V textu věnovanému J. Preissovi připomíná mj., jak tohoto muže charakterizovala nacistická rozvědka: „Je to český šovinista, ačkoli jeho otec byl Němec. Matka ho však vychovala jako Čecha.“ Podle autora článku Preiss „během okupace prokazatelně zachraňoval Židy“. Prošel vězením za Rakouska-Uherska, za nacistů i po roce 1945. Zemřel roku 1946, proti jeho propuštění se stavěl Klement Gottwald. Také článek o Einsteinovi zadržává o Klementa Gottwalda. Připomíná mj., že slavný fyzik psal Gottwaldovi (jako prezidentovi) a zastával se obětí politických

procesů: „Prosím Vás o nevykonání rozsudku vyneseného nad Miladou Horákovou, Závěšem Kalandrou, Oldřichem Peclm a Janem Buchalem. Byli obětmi nacismu, vězni německých koncentračních táborů. Jsem hluboce přesvědčen, že si zaslouží žít.“ ■ O plátnu, do něhož byly zabaleny svitky od Mrtvého moře, píše deník Právo (8. 12.). Podle posledního zkoumání je i plátno dílem příslušníků sekty esejců, o nichž se předpokládalo, že patřili k autorům vzácných dokumentů. Zatím se objevilo na „800 svitků, které jsou dnes uloženy v jeruzalémské Svatyni knihy. První z nich našel v roce 1947 beduínský pastevec.“ ■ Pod titulkem „Gymnazisté slyšeli od paní Helgy o utrpení Židů“ a podtitulkem „Studenty čtvrtých ročníků rokycanské střední školy navštívilo jedno z posledních dětí, které přežilo holokaust“ referoval Rokycanský deník (15. 12.) o jedné z besed pražské rodačky, malířky Helgy Hoškové Weissové. ■ Také „školáci z Poličky už vědí, co je to holokaust“. Podle Žďárského deníku (29. 11.) se děti mj. zapojily do projektu Krokus irské organizace Holocaust Education Trust Ireland ve spolupráci se Vzdělávacím s kulturním centrem ŽM v Praze. Projekt zahrnuje i vysazování žlutých krokusů (barva protektorátní Davidovy hvězdy), které vykvétají na přelomu ledna a února, v čase kolem památného dne holokaustu. ■ Zdravotnické noviny (5. 12.) se věnovaly osobnosti Heroda I. Velikého, „zdatného vládce, diplomata a národohospodáře“, jeho krutým činům a podrobně i okolnostmi kruté smrti. ■ V knize rozhovorů K. Hvizďaly s Jiřím Grušou na otázku „Odkud jsi?“ odpovídá (bohužel nedávno zemřelý) spisovatel a diplomat mj.: „Z Pardubic, kde jsem se narodil 10. listopadu 1938, tedy za křišťálové noci, kdy hořely synagogy ve čtrnácti našich městech a sudetští Němci pochodovali a křičeli: Nejdříve Židi a potom Češi.“ (MfD, 6. 12.) ■ „Chci, aby k obětem holokaustu přibýly tváře,“ říká Ivan Čech, který mapuje historii prostějovské židovské komunity, která byla jednou z největších na Moravě. „Někteří lidé úplně zmizeli, nejsou o nich zprávy.“ ■ Pod titulkem „Fenomén zasněného kluka“ publikoval týdeník Květy (1. 12.) článek k 65. narozeninám Stevana Spielberga. Připomíná i režisérův nejmilovanější film *E. T. Mimozemšťan*. „Mimozemšťan byl jako můj kamarád, který mi tehdy pomohl překonat rozchod rodičů,“ vzpomínal. Podle týdeníku měl „k námětu E. T. tak blízký vztah..., že nikdy nenatočil pokračování“.

ŽIDOVSKÁ ROČENKA

V letošní ročence se může čtenář na 224 stranách seznámit s dvanácti původními i přeloženými texty od židovských autorů či na židovská témata. Prvním z nich je kapitola z obsáhlé studie hebraisty Pavla Sládka *Rabi Šelomo Jicchaki – Raši*. Podtitul o životě a díle slavného komentátora Tanachu i Talmudu. Alain Besancon, současný francouzský filosof a historik, píše pod titulem *Z jednoho paneonu do druhého* o náboženské toleranci v moderním státě. Věra Koubová komentuje a ukázkami představuje esej švýcarského autora Jürga Amanna *Kafka*, publikovaný v nakladatelství Archa. Profesor slovanských jazyků na Michiganské univerzitě Jindřich Toman se v *Příběhu podané ruky* věnuje reakci české společnosti na česko-židovské snahy básníka Siegfrieda Kappera. Soužití Židů a Čechů na konci 18. stol, které má i svou humornou stránku, přibližuje známý judaista a historik Jiří Fiedler v příspěvku *My níže podepsaní – potíže se založením hostouňského hřbitova a jiné petice*. Osudy jednoho z posledních rabínů působících v Chebu zaznamenala historička Jitka Chmelíková-Mlsová. Literární část ročenky otvírá kapitola z novely *Cizinka* ruského emigrantského spisovatele židovsko-arménského původu Sergeje Dovatova, prostoupená neodolatelným, trochu posmutnělým humorem. O posledních dnech jednoho z největších básníků 20. století, Osipa Mandelštama shromáždil na základě svědectví spoluvězňů z tranzitního tábora gulagu neznámá fakta Edvin Poljanovskij. Skvělá povídka Henryka Grynberga *Racoon* je citlivé, ale zcela nesentimentální zachycení osudu pronásledovaných bytostí a jejich krátkodobého vzájemného vztahu. Americký autor Steve Stern vypráví historii manželů, kteří opustili Evropu a do Ameriky si přivezli vedle tradice touhu po lásce a porozumění, a jak to všechno dopadlo. Izraelský autor Amir Gutfreund je představen kapitolou z románu *Náš holokaust*, ve kterém se vyrovnává s odkazem, který je stále bolestivým tématem izraelské společnosti. Ročenkou uzavírá povídka Arnošta Goldflama z nového cyklu příběhů, jehož protagonistou je „tata“, autorův otec. (jd)

Židovská ročenka 5772 (2011–2012), vydala FŽO v ČR, kresby Mark Podwal, 224 stran, dop. cena 195 Kč, v redakci 150 Kč.

IZRAEL: Po jaru přišla zima

Víte, co se stalo 17. prosince 2010? To datum neuvízlo v paměti, přesto je důležité. Když toho dne vypukly v Tunisku protivládní nepokoje, nevypadalo to na historický přelom. Začaly vlastně kvůli „marginálii“ – na protest proti špatným životním podmínkám a úředníkům buzerací se před sídlem vlády upálil státník Muhammad Bua-zízi. Ještě o dva týdny později, když noviny publikovaly prognózy, co všechno přinese rok 2011, nikoho nenapadlo varovat před revolucí v arabském světě, před pohybem, který může změnit půlstoleté uspořádání. A přece se „arabské jaro“ stalo globální událostí, která dala tvář celému roku 2011.

Už v lednu uprchl do Saúdské Arábie tuniský prezident bin Alí. V únoru odstoupil egyptský Mubarak. V březnu začala vzpoura proti libyjskému Kaddáfímu (byl poražen a zabit v říjnu). A již půl roku se s rebelií potýká syrský Asad. Ke státům, jež přistupovaly k „arabskému jaru“ od počátku opatrně, patří Izrael. Vidí v něm spíše hnutí za svobodu od něčeho (od autoritářů, nepotismu a korupce) než za svobodu k něčemu (k liberálnímu modelu svobodné a přitom odpovědné společnosti). V Egyptě, vůdčí zemi arabského světa, byl Mubarak zárukou plnění mírové smlouvy s Izraelem. A protože během 30 let své vlády potlačoval islamisty, bylo zřejmé, že po revoluci a svobodných volbách získají navrch právě oni – jinými slovy ti, kteří chtějí smlouvu s Izraelem v lepším případě „vylepší“, v horším případě vypovědět.

Bilancujeme-li tedy „arabský rok“, mnohem důležitější než samotné výročí je fakt, že právě nyní proběhly první svobodné volby v arabském světě – a v Tunisku i Egyptě přinesly podle očekávání vítězství islamistům. (Pro úplnost: ty egyptské v rámci složitějšího systému potvrzují až do konce ledna, ale v prvních kolech islamisté zvítězili.) Co tedy přinesl rok 2011 Izraeli? Nic moc dobrého. Zaprvé: s Mubarakem padla i záruka míru s Egyptem. Zadruhé: v už tak nejisté situaci přišel Izrael i o dobré vztahy s Tureckem, jediným spojencem v muslimském světě. Izrael probírá otázku, zda premiér Netanjahu, odmítající se omluvit Ankaře za příliš tvrdý

zásah proti „humanitární flotile“ do Gazy (izraelští vojáci v sebeobraně zastřelili devět tureckých občanů), bude jednou chválen za pevný postoj, či kritizován za truc vedoucí ke zmrazení vztahů se spojencem. Ale hlavní událost označují novinové titulky ve stylu „arabské jaro vystřídala zima“.

JAK JEDNAT S „ENTITOU“

Nadužívaný slogan zimy střídající jaro může působit jako klišé. Ale názory, jež se pod těmito titulky objevují, klišovitě nejsou. Izraelská média se snaží rozklíčovat, co úspěch islamistů znamená a k čemu konkrétně povede.

O egyptské Straně svobody a spravedlnosti (je politickým křídlem Muslimského bratrstva, tedy i jakýmsi politickým bratran-

Bude armáda podřízena politickému vedení v rukou islamistů? Foto archiv.

cem palestinského Hamásu) se toho zatím moc neví. Název naznačuje inspiraci tureckou Stranou spravedlnosti a rozvoje. V prvních kolech voleb dosáhla 37 procent, přičemž dalších 24 získali salafisté, takže lze říci, že pro islamisty hlasovalo 61 procent Egyptanů. Vybereme-li z jejího programu (či spíše z toho, co řekli její lídři) téma Izraele, vypadá to asi následovně.

Ačkoli se Strana svobody a spravedlnosti už dříve zřekla násilí, tvrdí, že ti, kdo čelí okupaci (rozuměj Palestinci), mají právo vzdorovat veškerými prostředky (rozuměj terorem). Dejme tomu, že je to jen rétorika. Ale jak se pak o svých skutečných úmyslech domluví s Izraelem? To už je oříšek. Izrael totiž neuznává. Je pro ni „sionistickou, rasistickou, kolonialistickou, expanzionistickou a agresivní entitou“. Palestinský problém považuje za „nejdůležitější téma egyptské národní bez-

pečnosti“. A vyjadřuje-li se k již platným mezistátním smlouvám, pak – aniž by výslovně zmínila smlouvu Egypta s Izraelem z roku 1979 – říká, že ty musí mít veřejnou podporu, nebo budou revidovány. Co si z toho přebrat?

BUDE PARTNEREM ARMÁDA?

Novinář a arabista Avi Issacharoff si z toho přebírá dopady na Palestince. Je jasné, že volební úspěchy islamistů v Tunisku a Egyptě ovlivní náladu mezi nimi ve prospěch Hamásu. Fatahu svým způsobem nahrává šéf izraelské diplomacie Lieberman, když palestinského prezidenta Abbáse označuje za hlavní překážku míru. Tím ho v očích Palestinců posiluje vůči Hamásu. Ale vedení Fatahu potřebuje silného kandidáta pro kampaň před volbou nového prezidenta a takovým může být, spíše než Abbás, proslulý „vězeň číslo 1“ Marván Barghúti (v izraelském vězení si

„kroutí“ pětinasobný trest doživotí). Právě v takových dopadech revolucí spatřuje Issacharoff přeměnu arabského jara v zimu. „Islámská zima už je tady“ zní vaculíkovský titul jeho článku v deníku *Ha'arec*.

V témže listu nabízí jiný pohled Cvi Bar'el. Tvrdí, že v Egyptě jiná možnost než svobodné volby prostě nebyla, navíc hlasování probíhá klidně a s vysokou účastí (62 procent), což mu dává demokratickou legitimaci. Zisky islamistů přičítá spíše historickému momentu dosud potlačovaných (našinec

si připomene popularitu Občanského fóra v roce 1990) než objektivní situaci v zemi. Aby se Muslimské bratrstvo mohlo stát skutečně dominantní silou v zemi, musela by Strana svobody a spravedlnosti získat stejné skóre i v dalších volebních kolech až do konce ledna. To teprve uvidíme.

Je-li v Egyptě nějaká ústřední instituce, pak je to armáda. Až bude po konci voleb ustavena nová vláda, bude to revoluce právě pro armádu: poprvé v historii bude podřízena politickému vedení v rukou islamistů. Ale toto nové hřiště se bude muset teprve nalajnovat. Podle Bar'ela je pravděpodobné i následující řešení: zatímco vnitřní politika, vzdělání a občanské záležitosti budou záležet na kompromisu mezi politickými stranami, zahraniční politika a obrana zůstanou v pravomoci armády. Tady je jistá naděje pro Izrael. Ale vsadili byste na ni výplatu? **ZBYNĚK PETRÁČEK**

Kalendárium

„Nechť si tiskoviny celého světa přinášejí jen a jen zprávy a pojednání o rekordech a o vynálezech, o plynech a o válkách, pravý židovský časopis jim v tom nebude a nesmí nikdy konkurovat,“ oznámila „nepřátelům a sýčkům“ redakce *Věstníku Židovské obce náboženské v Praze* v **lednu 1937**, před **75 lety**. *Věstník* (předchůdce *Roš chodeš*) vycházel od roku 1934 česky jako oficiální list pražské židovské obce, v jejímž čele od r. 1921 stál první česky mluvící Žid: dr. August Stein.

O **90 let dříve**, v **roce 1847**, vyšel pod názvem *Tefilot Jisrael – Modlitby Israelitův* první překlad hebrejských modliteb do češtiny. „Potřebou již dávno cítěnou, posud ale ještě newypilněnou se nám zdálo býti, aby se modlitby Israelitův wyznawatelům mosaické víry v Čechách bydlícím a českého nářečí mocným přece jednou i w tomto národním jazyku podaly,“ píše autoři v úvodu. „Wydání vlasteneckou vzniklo horlivostí několika mladých Israelitův v Praze, kteří nejen w spojení s jedním z nejučenějších slowspytcůw tento překlad obstarali, nýbrž nás i peněžité podporovali. Wděčně uwádíme pouze jména P. P., Jana Kaliny, H. Fleišmanna, Hynka Šulhofa, E. Forchheimera. Odezdvávající tyto modlitby obecnstvu, doufáme, že se potkají s tou samou láskou, kterouž jejich přeložení powstalo.“

Vydání *Tefilot Jisrael* je jedním z mála hmatatelných výsledků prvního pokusu o česko-židovské sblížení, které se pokusila vyvolat v život v Vídně skupina studentů a literátů z Čech (V. B. Nebeský, David Kuh, S. Kapper aj.). Pokus zašel na úbytě po tvrdé kritice K. H. Borovského. Trvalo téměř čtyřicet let, než dílo našlo pokračovatele, ale rozhodnutí části Židů přiklonit se k českému národu, jeho jazyku a kultuře už nedokázal v r. 1870 zakříknout ani antisemitský pamflet Jana Nerudy *Pro strach židovský*. (Zajímavě o tom píše prof. Jindřich Toman v nedávno vydané *Židovské ročence*.)

Důležitou postavou mezi česko-židovskými obrozenci byl dr. Filip Bondy (1830–1907), který jako rabín „Spolku pro pěstování bohoslužby jazykem čes-

kým a hebrejským Or tomid“ poprvé zavedl češtinu do židovské bohoslužby. Spolek *Or tomid* (Věčné světlo) vznikl v roce 1884, o dva roky později (loni tomu bylo **125 let**) napsal r. F. Bondy *Učení Mojžišovo*, první českou učebnici judaismu pro školy. Ve stejném roce vyšel překlad Augusta Steina *Modlitby Israelitův pro dny všední, pro sabaty i svátky*, tři roky předtím vydal poštovním v Luštěnicích Mořic Kraus vlastním nákladem svůj překlad *Modliteb pro dcery Israelitické* ...

Příslušníci zakládající, buditelé generace česko-židovského hnutí měli mnoho shodných rysů s časově přecházejícím obdobným hnutím českým: podobně jako čeští buditelé se rekrutovali převážně z chudších vrstev, přicházeli často do Prahy z venkova a Prahu „počeštovali“ (P. Eisner). Obrozenecký charakter měla po dlouhou dobu i konkrétní činnost hnutí: vydávala se česko-židovská literatura, pořádaly se vlastenecké plesy, zábavy, přednášky, zakládaly se spolky.

Česko-židovské hnutí mělo své vzestupy i pády, ideální prostředí, v němž mohli jeho příznivci uskutečnit své vize, představoval stát, který vznikl po roce 1918. Vše skončilo o dvacet let později, oficiální zrušení krátce předtím obnoveného Svazu Čechů-židů po r. 1948 bylo už jen černou tečkou za uskupením, jež hrálo půl století zajímavou roli na multikulturní scéně českých zemí. Především spory asimilantů se sionisty, které představovaly jednu z podstatných linií společenské debaty Židů u nás od konce 19. století, byly variantou diskurzu, jež vedli evropští Židé od počátku své emancipace. Tento diskurz neustal ani v koncentračních táborech a je živý dodnes: jeho základní téma je pro Židy osudově důležité – úzkostné tázání po smyslu a možnostech asimilace.

Z osobností, které mají výročí v lednu, si připomeneme tři: spisovatel, básník a novinář **RICHARD WEINER** (6. 11. 1884–3. 1. 1937 Písek) – **75 let**. Prozaik **IVAN OLBRACHT** (vl. jm. KAMIL ZEMAN, 6. 1. 1882–20. 12. 1952) – **130 let**. Rabín **HANUŠ REZEK** (pův. jm. H. REBENWÜRZEL, 22. 1. 1892–22. 12. 1947) – **120 let**.

(tp)

Z NOVÝCH KNIH

Ješajahu Leibowitz

ÚVAHY NAD TÓROU

Komentáře k biblickým Pěti knihám Mojžíšovým od jednoho z nejvýznamnějších novodobých izraelských náboženských filosofů – Ješajahu Leibowitze (1903 až 1994). Leibowitzovo pojetí judaismu vychází z originální interpretace myšlení Moše Maimonida stejně jako ze spisů ortodoxních učenců okruhu náboženského sionistického hnutí Chovevej Cion z přelomu 19. a 20. století. Leibowitzovo svěbytné, a přesto v tradici pevně ukotvené chápání ortodoxního judaismu oslovovalo širokou veřejnost především radikální, s ním Leibowitz kritizoval na jedné straně ústupek modernitě v opuštění ortopraxe, na straně druhé však i neautentičnost mnohých ortodoxních postojů, zaštiťujících se tradicí.

Judaismus jako bezpodmínečné přijetí „jha Božích příkazů“ jasně vystupuje i z Leibowitzových promluv k týdennímu oddílu Tóry, jejichž překlad se dostává prostřednictvím tohoto svazku do rukou i českému čtenáři. Pravidelní čtenáři *Rch* tyto originální Leibowitzovy sidry již znají, neboť v tomto měsíčníku byly tištěny pravidelně v letech 1999–2001. O to více snad uvítají jejich nově upravené knižní vydání, doplněné o slovníček judaistických pojmů.

Vydalo nakladatelství p3k v Praze roku 2011; z francouzského originálu přeložil Leo Pavlát, odborná spolupráce Pavel Sládek. 200 stran. Kniha vychází v pevné i brožované vazbě, dop. cena pevné vazby 260 Kč, měkké vazby 249 Kč. (Na webu p3k.cz lze knihu objednat za cenu 239 Kč a 209 Kč plus poštovné; zaslání e-knihy stojí 119 Kč.)

Günter Stemberger

KLASICKÉ ŽIDOVSTVÍ

Kniha přináší nejnovější výsledky bádání z oblasti judaistiky, historie a archeologie, ale současně se opírá o odkaz tradiční rabínské literatury. Rabínské židovství se snaží představit pravdivě jako celistvou historickou skutečnost, přičemž alespoň letmo nastiňuje některé vnější dějinné okolnosti, pokouší se vylíčit kulturněhistorické souvislosti, zdůrazňuje problematiku náboženského práva, halachy atd. Sleduje sociální i hospodářský vývoj rabínské doby, zabývá se vztahem vládnoucích sil a židovské společnosti. Stále však systematicky zdůrazňuje, že židovství je v první řadě náboženství činu, nikoli víry, ačkoli se jedno od druhého nedá jednoznačně oddělit.

Vydalo nakl. Vyšehrad v Praze roku 2011; z německého originálu přeložila Marie Holá. 240 stran, dop. cena 328 Kč.

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(Maiselova 18, Praha 1)

Káva o čtvrté

■ V úterý **10. ledna** 2012 v 15 hodin přijde mezi nás levicový (také anarchistický) politolog **Ondřej Slačálek**, pracovník Ústavu mezinárodních vztahů.

Připravil a moderuje Honza Neubauer.

Nová kniha Z. Peterové

■ Ve čtvrtek **19. ledna** od 15.00 ve 3. patře Židovské radnice představí svou novou knihu **Zuzana Peterová**. Nazvala ji **Příběhy zraněné duše, z deníku psychoterapeutky**. Knížku uvede do života herečka Miriam Kantorková. Všichni jsou co nejserdečněji zváni! Občerstvení zajištěno.

KONCERT KE DNI HOLOKAUSTU

■ Židovské muzeum v Praze a Židovská obec v Praze ve spolupráci s profesorkou Zuzanou Růžičkovou si vás dovolují pozvat na slavnostní koncert ve Španělské synagoze v Praze. Uskuteční se při příležitosti Mezinárodního dne památky obětí holocaustu **28. ledna** 2012 od 19 hodin. Na koncertě zazní výběr písní v podání mužského sboru Zimratya Choir z Izraele. Skladby Felixe Mendelssohna-Bartholdyho a Antonína Matznera pro varhany zahráje Robert Hugo.

Vstup volný. Vzhledem k omezené kapacitě synagogy svou účast laskavě potvrďte do 23. 1. 2012 telefonicky na čísle 222 749 271 nebo e-mailem hana.sojkova@jewishmuseum.cz.

CUDLÍNŮV STRÍBRNÝ PŘÍLIV AŽ DO ÚNORA

■ Výstava fotografií Karla Cudlína, které vytvořil v domově seniorů na pražském Hagiboru, je v Galerii Roberta Guttmanna (U Staré školy 3, Praha 1) k vidění až do **5. února** 2012. Fotografiemi připomínajícími temnosvitné malby se Cudlínovi podařilo vytvořit originální vizuální výpověď o lidském životě, jehož neodmyslitelnou, byť často tabuizovanou součástí je právě stáří. Výstava **Stříbrný příliv** je otevřena denně mimo soboty a židovské svátky od 9.00 do 18.00.

ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ A KULTURU ŽMP

(Maiselova 15, P 1)

■ Není-li uvedeno jinak, konají se pořady od 18.00 a vstupné na ně činí 30 Kč.

■ 4. 1.: **Vzpomínka...** Vernisáž výstavy fotografií Jindřicha Buxbauma – sada černobílých fotografií vzniklých v koncentračních táborech Osvětim-Březinka a Treblinka. Výstava, která proběhne za přítomnosti autora, je připomínkou Dne památky obětí

KULTURNÍ POŘADY Karel Cudlín: snímek z výstavy *Stříbrný příliv*.

holocaustu. Fotografie vznikly za podpory Židovské obce Olomouc. Vstup volný.

■ 10. 1.: **Jemským ostrovem Sokotra: Galapágy Indického oceánu**. Přednáška Jana Neubauera o jednom z nejzachovalejších míst na planetě.

■ 12. 1.: **Židovská teologie křesťanství**. Představení nové knihy Pavla Hoška, vedoucího katedry religionistiky na Evangelické teologické fakultě UK. O autenticky židovském porozumění křesťanství, které zůstává věrné rabínskému pohledu, ale hledá ke křesťanství nový pozitivní vztah, bude s autorem diskutovat publicista Jan Fingerland. Kniha bude k prodeji za zvýhodněnou cenu.

■ 18. 1.: **Maroko: Země Sahary, královských měst a dávného židovského osídlení**. Cestovatelská přednáška Jana Neubauera. Vstupné 50 Kč.

■ 23. 1.: **Koncert k počtě Mieczysława Weinberga**. V podání Anety Majerové (klavír) a Petra Nouzovského (violoncello) zazní skladby židovských autorů Laurence Sherra, Gyorgye Ligetiho a především Mieczysława Weinberga, osobitého autora, který vedle Šostakoviče a Prokofjeva představuje to nejlepší z ruské hudby 20. století. Vstupné 60 Kč.

■ 31. 1.: **Judaismus očima židovských velikánů: Bachja ibn Pakuda**. Nový cyklus přednášek přináší portréty deseti židovských učenců od středověku až po současnost, z nichž každý přichází s jedinečnou vizí židovské tradice. Přednáška Štěpána Lisého z Univerzity Pardubice. Na místě budou k dispozici studijní materiály k přednášce. Tento cyklus vznikl s laskavou podporou NFOH.

■ Nedělní program pro děti a jejich rodiče: 15. 1. ve 14.00: Lvíček Arje se setkává s postavami Tóry. Proč praotec Abraham opustil svou zemi? Jak se Židé dostali do Egypta? Kdo byl prvním králem? Lvíček Arje se společně s námi seznámí s postavami Tóry (Abraham, Izák, Jakob, David aj.), vyrobíme si jednotlivé postavy a se-

hrajeme divadlo. Prohlídka: Maiselova synagoga. Více o nedělních dílnách na www.jewishmuseum.cz/vkc. Jednotné vstupné 50 Kč.

ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ A KULTURU ŽMP V BRNĚ

(Třída Kpt. Jaroše, 3, Brno)

■ 5. 1. v 17.00: **Brána naděje** – vernisáž výstavy fotografií Jindřicha Štreita, na které autora přivítá a promluví paní Erika Bezdíčková. Vstup volný. Výstava je přístupná během celého ledna.

■ 12. 1. v 18.00: **Vývoj židovské obce v Hodoníně v proudu času doplněný tajemstvím domu Redlichů** – přednáška Petra Kolucha. Vstupné 30 Kč.

■ 15. 1. ve 14.30: **Josef a jeho sny**. Dílna pro rodiče s dětmi od 5 let, kde na vás čeká nejenom Josef a jeho bratři, ale také tvoření a řádění pro malá stvoření. Vstupné 30 Kč.

■ 19. 1. v 16.00: **Norimberský proces** – film z roku 1961, režie S. Kramer, v hlavních rolích S. Tracy, B. Lancaster, M. Schell, M. Dietrich, pojednává o procesu s nacistickými soudci. V návaznosti na něj – dle zájmu přítomných – je možno diskutovat s prof. JUDr. Pavlem Holländerem, DrSc., místopředsedou Ústavního soudu, o nacistickém právu a odpovědnosti soudců. Tímto pořadem bychom chtěli připomenout 27. ledna – Den památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti. (Upozornění: Promítání filmu trvá 3 hodiny, z důvodu jeho délky film uvádíme již od 16 hodin a je možno přijít v jeho průběhu později.) Vstup volný.

■ 24. 1. v 18.00: **Za Holandskem nejen židovským...** – povídání a krátký amatérský film o jednom letním putování na loď Holandskem, které v letošním létě podnikli členové Židovské obce Brno. Vstupné 30 Kč.

■ 31. 1. v 18.00: **Dětské časopisy z terezínského ghetta**. Přednáška Mgr. Lenky Šteflkové bude obohacena cenným ilustračním materiálem. Vstupné 30 Kč.

PŘEDNÁŠKA KE DNI HOLOKAUSTU

Dne **26. 1.** od 17.30 v Českém centru (Rytířská 31, Praha 1) pořádá Spolek akademiků Židů v rámci cyklu *Výzvy židovské současnosti* a k Mezinárodnímu dni památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti přednášku PhDr. Vojtěcha Kyncla, autora knihy *Ležáky*, s názvem „*Bez výčitek*“. *Principy masového vraždění po atentátu na Reinharda Heydricha*. K přednášce přednese odborník v oblasti klinické psychologie PhDr. Slavomil Hubálek koreferát *Lidská agresivita z hlediska klinické psychologie*. Srdečně zveme všechny zájemce.

Výbor Spolku akademiků Židů

LAUDEROVY ŠKOLY

Schola pragensis

■ Již druhým rokem se Lauderovy školy prezentovaly na přehlídce pražských středních škol. Navzdory nepříliš atraktivní poloze našeho stánku si k nám našla cestu celá řada zájemců.

Návštěva Izraele

■ Studenti Lauderových školy navštívili Izrael a přijeli bohatší o informace, zkušenosti i zážitky, včetně noci strávené v beduinském táboře v poušti.

Mozaika – radostná vernisáž

■ Již druhým rokem funguje na škole volnočasový klub Mozaika. Jeho cílem je zpřístupnit dětem umění jako takové i současnou uměleckou scénu. Velkou slavností se stala vernisáž dětských obrazů, které vznikly s pomocí malíře Dominika Mareše. Výstava bude v nejbližších měsících k vidění ve škole.

Prezentace projektu Erec Jisrael

■ Půlroční projektová činnost žáků a studentů Lauderových škol se blíží k svému závěru. Slavnostní veřejná prezentace proběhne **31. ledna** 2012 od 9 hodin. Místo bude upřesněno 1. týden v lednu na webu školy (www.lauder.cz). *ip*

BENEFIČNÍ VEČER – 110 LET KKL

■ Dne 1. prosince 2011 se uskutečnil benefiční večer s názvem *Společná cesta – 110 let KKL – JNF*, který se konal ve prospěch výsadby Českého lesa v poušti Negev. (Připomeňme, že první „české“ stromky byly v Negevu zasazeny roku 2005, počáteční plocha měla rozlohu 9 hektarů, nyní je hektarů již na dvacet.)

Záštitu nad večerem v Černínském paláci převzal první místopředseda vlády a ministr zahraničních věcí ČR Karel Schwarzenberg a zúčastnili se ho například místopředseda Senátu Přemysl Sobotka, náměstek ministra zahraničních věcí Vladimír Galuška, J. E. Jaakov Levy, velvyslanec Státu Izrael v ČR s chotí, představitelé církví (generální vikář pražské arcidiecéze Mons. ThDr. Michael Slavík a pražský arcibiskup pravoslavné církve Vladyka Kryštof) a další významní a milí hosté, mezi nimi předseda KKL Michal Pacovský, zemský rabin Karol Sidon, malířka Helga Hošková, paní Hana Hnatová-Lustigová a Míša Vidláková.

Po úvodním slovu V. Galušky zazněl sametový hlas Marty Kubišové, poté projev Přemysla Sobotky, milá zdravotnice Jaakova Levyho a duo Dominiky Weiss Hoškové a Jiřího Hoška. Přišel i čas uvedení knihy *Židovský fenomén*, vydané ke 110. výročí KKL – JNF, která se zabývá zrodem a činností této organizace.

Rádi bychom poděkovali všem, kteří si našli čas a na benefiční večer přišli, i všem

VÝZVY ZPRÁVY

INZERCE

ostatním dárcům podpory. Díky nim jsme shromáždili na 30 000 dolarů, které byly odeslány na konci kalendářního roku a budou použity ve prospěch Českého lesa. Vřelé díky a na viděnou na některé z cest do našeho lesa v poušti Negev... V současné době začínáme pracovat na novém českém projektu v rámci KKL – brzy vás o něm budeme informovat. Dále bychom vás rádi pozvali na oslavu Tu bišvat, která se uskuteční dne **7. února** v Židovské radnici (podrobnosti uvedeme v příštím čísle). *hs, zv*

SPOLEČNOST ŽIDOVSKÝCH ŽEN ČR

■ Rády bychom vás seznámily s činností Společnosti židovských žen ČR, která je součástí celosvětové ICJW – International Council of Jewish Women (Mezinárodní rada židovských žen). Je určena českým židovským ženám (členství v židovské obci není podmínkou), i těm, kdo v Čechách pobývají jen přechodně. Všem, které by se rády seznámily s ostatními a sdílely s nimi problémy i radosti.

Zabýváme se tím, co nás zajímá a baví a co považujeme za užitečné a správné: jak se vytváří a udržuje spokojená židovská rodina, jak fungují generace, co je dobré pro děti, jak vyjít s rodiči. Někdy se vidáme pouze mezi sebou, jindy zveme hosty: umělce, historiky, babičku a vnučku, které vyprávějí o životě rodiny, manželku diplomata, která mluví o vzdálených zemích a blízkých osudech. Snažíme se zasahovat proti rasistickým, xenofobním a antisemitickým výhrůžkám či sociální nespravedlnosti tak, abychom alespoň malým počinem přispěly k dobrému řešení. Podporujeme Stát Izrael a spolupracujeme s naší sesterskou izraelskou ženskou organizací. Také se setkáváme s členkami naší mateřské společnosti, jezdíme na mezinárodní setkání, při nichž se snažíme řešit naše společné problémy, posloucháme přednášky o židovských dějinách a judaismu. A také si vyprávíme anekdoty a chodíme na výlety. Pokud byste se chtěly některého z našich setkání zúčastnit, ozvěte se, prosíme, na adresu icjw.prague@yahoo.com a my vám sdělíme, kdy a kde se příště sejdeme a čím se právě budeme zabývat. *ahv*

SDRUŽENÍ ŽIDOVSKÝCH ODBOJÁŘŮ A VOJÁKŮ V PRAZE V ROCE 2012

■ V roce 2012 se naše schůze konají vždy ve čtvrtek v 10 hodin ve 3. patře radnice ŽOP v Maiselově ulici 18 (Praha 1), a to ve dnech: **12. ledna, 9. února, 15. března, 12. dubna, 10. května, 14. června, 13. září, 11. října, 8. listopadu a 13. prosince**. Srdečně zveme členy SŽOV, členy jejich rodin a příznivce.

■ Program lednové schůze, která se koná **12. 1.** od 10:00: Vznik jednotky československé armády v Buzuluk a její první bojové nasazení – referuje přímý účastník plk. MUDr. Gustav Singer. Ozvučení zajištěno.

Ing. Jaroslav Poskočil, předseda

WIZO

■ Vážené členky, naše lednová schůze se koná dne **25. 1.** od 15:00 ve velkém sále Židovské radnice; výbor se sejde dne **18. 1.** od 15:00 v Jáchymově ulici. *ek*

KULTURNÍ PROGRAM

DSP HAGIBOR

■ 3. 1. od 10:30: **Klavírní matiné** – skladby hudebních klasiků uvádí a hraje prof. **Ivan Klánský**.

■ 11. 1. od 14:30: Vernisáž obrazů **Oldřicha Pražana**.

■ 17. 1. od 16:00: **Beseda** s Janem Kobylákem o zlatokopech ve Francouzské Guayaně.

■ 25. 1. od 14:30: Vernisáž obrazů a fotografií Aleny Kecové.

ZMĚNA KRITÉRIÍ

CLAIMS CONFERENCE

■ Claims Conference (Conference on Jewish Material Claims Against Germany), mezinárodní organizace, zabývající se odškodněním obětí holocaustu, oznámila počátkem prosince 2011, že se jí podařilo dojednat s vládou Německé spolkové republiky změnu kritérií, podle nichž jsou příznávány příplatky k důchodům osobám, které přežily holocaust. V příštích letech by tak mělo být vyplaceno pro tento účel téměř 650 milionů dolarů.

Podle nových pravidel, která vstupují v platnost 1. ledna 2012, každý, kdo byl pro svůj židovský původ uvězněn v nacistickém ghettu po více jak 12 měsíců či se po tuto dobu skrýval, může získat měsíční příspěvek k důchodu ve výši 260 eur, pokud žije ve státech bývalého socialistického tábora a splňuje ostatní kritéria fondu CEEF (viz www.claimscon.org). Dosaďovaná kritéria stanovovala tuto dobu na 18 měsíců. Více podrobností na www.claimscon.org. *ao*

ŽNO BRATISLAVA

V **januári** blahoželáme týmto našim členom: pán Tomáš Ascher – 76 rokov; pani Zuzana Bartová – 78 rokov; pani Božena Beerová – 86 rokov; pani Ing. Katarína Bendová – 83 rokov; pani Zuzana Dolejšiová – 60 rokov; pani Mgr. Ružena Färberová – 60 rokov; pán RNDr. Ludovít Fischer – 72 rokov; pani PhMr. Magda Frkalová – 87 rokov; pani Eva Fundárková – 78 rokov; pani Agneša Horská – 88 rokov; pán Imrich Hrabovecký – 89 rokov; pán Dr. Stanislav Konta – 50 rokov; pani Katarína Lajčiaková – 75 rokov; pani Denisa Nikodemová – 76 rokov; pani Elena Poriezová – 90 rokov; pani Magda Stančíková – 90 rokov; pani Edita Tauberová-Zámečníková – 89 rokov; pani Ing. Alžbeta Veselá – 93 rokov, a pani Eleonóra Vítková – 83 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

Srdečne blahoželáme našim členom, ktorí v **januári** oslavia sviatok narodenín: pán Julius Koval, nar. 6.1. – 79 rokov; pani Šarlota Štastná, nar. 24.1. – 98 rokov, a pán Jaromír Wolt, nar. 26.1. – 60 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V **lednu** oslavujú svoje narodeniny: pan Tomáš Balbinder – 51 let; pani Dagmar Bálintová – 58 let; pani Věra Dvorská – 85 let; pani Bedřiška Felixová – 76 let; pani Klára Hájková – 34 let; pani Jana Konvalinková – 28 let; pani Ruth Matiovská – 80 let; pani Lenka Neumanová – 30 let; pani Hedvika Rivalová – 86 let; pan Hanuš Rohan – 57 let; pan Richard Salzman – 34 let, a pan Petr Urban ml. – 25 let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

Během roku 2011 se odebrali na věčnost: paní Aloisie Havlíčková ve věku 91 let; paní Margita Němcová ve věku 89 let; paní Eva Němečková ve věku 60 let; paní Eva Rientová ve věku 74 let; paní Jana Řezníčková ve věku 86 let; paní Eva Selucká ve věku 88 let; paní Anežka Sofferová ve věku 87 let; paní Zuzana Wachtlová ve věku 92 let; pan Karel Ctibor ve věku 87 let a pan Josef Fišer ve věku 75 let. Nechtě je jejich duše přijata do svazku živých v zahradě Eden.

Zichrona livracha.

KARLOVY VARY

V **lednu** oslavují: pan Viktor Klein, nar. 2.1. – 65 let; pan Otta Maier, nar. 15.1. – 80 let, a paní Gabriela Brodská, nar. 20.1. – 88 let.

Ad mea veesrim šana!

**ZPRÁVY
Z OBCÍ****ŽO LIBEREC**

V **lednu** oslavují narodeniny: paní Eva Křepelová, nar. 26.1. – 60 let, a pan JUDr. Petr Ptačovský, nar. 29.1. – 70 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **lednu** oslaví své životní jubileum: pan Rudolf Buxbaum, nar. 24.1. – 55 let; paní Hana Cvrkálová, nar. 24.1. – 65 let; pan Ing. Miloš Dobrý, nar. 31.1. – 89 let; pan Jiří Fišer, nar. 7.1. – 76 let; paní Jarmila Látalová, nar. 19.1. – 68 let; pan JUDr. Petr Ritter, nar. 20.1. – 62 let, a pan Lazar Pinchasov, nar. 22.1. – 61 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OSTRAVA

Srdečně blahopřejeme našim členům, kteří oslaví v **lednu** své narodeniny.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PLZEŇ

V měsíci **lednu** oslaví své narodeniny títo naši členové: pan Jiří Ornstein, nar. 19.1. – 75 let, a paní Marcela Šimandlová, nar. 20.1. – 70 let. Naším jubilantům přejeme hodně zdraví, štěstí a osobní spokojenosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **lednu** oslavují narodeniny: pan Toman Brod, nar. 18.1. – 83 let; pan Imrich Feller, nar. 15.1. – 84 let; paní Alžběta Franková, nar. 18.1. – 94 let; paní Miriam Fuksová, nar. 23.1. – 83 let; pan Hanuš Gaertner, nar. 4.1. – 86 let; pan Zdeněk Herman, nar. 8.1. – 85 let; pan Jindřich Heřkovič, nar. 29.1. – 89 let; paní Hana Hildová, nar. 11.1. – 84 let; paní Zuzana Chaloupková, nar. 4.1. – 87 let; paní Věra Jurečková, nar. 13.1. – 89 let; paní Marta Kášová, nar. 21.1. – 90 let; paní Marie Renata Kolínová, nar. 16.1. – 75 let; paní Eva Krupičková, nar. 1.1. – 85 let; paní Anna Kunstová, nar. 21.1. – 82 let; paní Marianna Langeřová, nar. 6.1. – 92 let; paní Eva Macour-

ková, nar. 27.1. – 81 let; paní Edita Markvartová, nar. 12.1. – 91 let; paní Lisa Míková, nar. 31.1. – 90 let; pan Richard Müller, nar. 29.1. – 85 let; paní Markéta Pacovská, nar. 17.1. – 91 let; paní Zuzana Růžičková, nar. 14.1. – 85 let; paní Věra Schimmerlingová, nar. 26.1. – 87 let, a pan Gustav Singer, nar. 21.1. – 98 let. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtí:

Dne 8. 12. 2011 zemřela paní Veronika Krutká ve věku 88 let. Se zesnulou jsme se rozloučili 12. 12. v obřadní síni Nového židovského hřbitova.

Zichrona livracha.

ŽNO PREŠOV

V **januári** sa dožívajú svojho životného jubilea títo naši členovia: pani Edita Tallová, nar. 15.1. – 94 rokov; pani Magda Weissová, nar. 20.1. – 90 rokov; pán Bronislav Chudý, nar. 15.1. – 60 rokov, a pani Ing. Margita Eckhausová, nar. 20.1. – 54 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

RIMAVSKÁ SOBOTA

V mesiaci **január** majú narodeniny nasledovní členovia našej komunity: pani Edita Bakonyová, nar. 8.1. – 86 rokov, a pán MUDr. Tibor Gábor, nar. 14.1. – 85 rokov.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí:

Dňa 4. 12. 2011 opustila naše rady po ťažkej chorobe vo veku 90 rokov členka našej komunity a jedna z posledných preživších holokaust, pani Margita Batóová z Tornale. Čeť jej pamiatke!

ŽO TEPLICE

V **lednu** oslaví narodeniny: slečna Martina Kirilaková, nar. 8.1. – 33 let; pan Jan Váňa, nar. 14.1. – 36 let; paní Lucie Rolko-Nová, nar. 5.1. – 47 let; pan Jiří Ryvola, nar. 16.1. – 45 let; paní Anna Mertová, nar. 17.1. – 44 let; paní Dora Pešková, nar. 15.1. – 91 let, a pan Tomáš Štěpnička, nar. 30.1. – 58 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **lednu** oslaví své narodeniny paní Ing. Klára Pcedičová, paní Stanislava Helleřová, paní Eva Matějíčková a Ing. Miroslav Nebeský. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtí

Dne 19. listopadu 2011 zemřel ve věku 90 let pan David Markovič, dlouholetý člen a kantor obce. Se zesnulým se rozloučila rodina dne 24. listopadu.

Zichrona livracha.

PLATÍ I SPOLUVINA

Centrum Simona Wiesenthala spouští „operaci Poslední šance II“; vyčlenilo na ni 25 tisíc eur, které budou použity jako odměna za informace vedoucí k pátrání po válečných zločincích. Vedení centra se k tomuto kroku odhodlalo poté, co německý žalobce z procesu s Johnem Demjanjukem prohlásil, že jeho odsouzení dovoluje znovu otevřít stovky spících případů.

Demjanjuka odsoudil v květnu 2011 soud v Mnichově za spoluminu na vraždách ve vyhlazovacím táboře Treblinka. Je to poprvé, kdy byl podezřelý odsouzen bez důkazu o konkrétním zločinu. Soud rozhodl, že každý, kdo sloužil jako strážce v nacistickém táboře, jehož jediným cílem bylo vraždit vězně, může být odsouzen za spoluminu na vraždění. Šéf Centra S. W. Efraim Zuroff předpokládá, že z tisíců strážců ve vyhlazovacích táborech a členů Einsatzgruppen by jich mohlo žít ještě kolem osmdesáti.

HOLANDSKO: KOMPROMISNÍ PORÁŽKA

Holandský senát se rozhodl odmítnout navrhovaný zákon o zákazu rituální porážky v zemi, který prosazovala Strana ochránců zvířat. Učinil tak poté, co společně protestovali představitelé tamních židovských a muslimských komunit. Výsledkem je kompromis, jež navrhuje ministr zemědělství Hen Bleker: nový zákon by měl omezovat čas, po který je zvíře před porážkou při vědomí, a regulovat množství zvířat poražených podle předpisů košer či halal rituálu.

Zákaz rituální porážky platí již v Lucembursku, Norsku, Švédsku a Švýcarsku. EU vyžaduje, aby zvířata byla před zabíjením omráčena, ale činí výjimky pro porážky vykonané z náboženských důvodů.

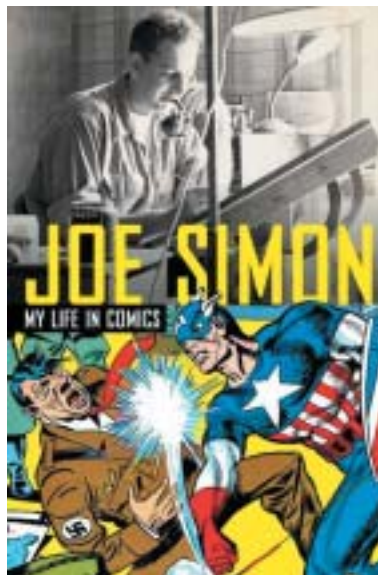
PENÍZE PRO OSVĚTIM

Jak informuje *Židovský tiskový servis* (ztis.cz), Evropská unie vyčlenila více než pět milionů dolarů na zachování a udržování památníku v místě bývalého koncentračního tábora v Osvětimi. Tyto finance budou podle správy památníku použity na opravu ženských baráků v koncentračním táboře Osvětim-Březinka a také na zlepšení ostražky a stávající databáze. Elan Steinberg, viceprezident Amerického shromáždění přeživších a jejich potomků, prohlásil, že přeživší šoa vítají iniciativu EU jako vyjádření toho, že svědectví o hrůzách nacistické éry by mělo být zachováno jako poučení pro příští generace.

ZEMŘEL JEDEN Z OTCŮ „KAPITÁNA AMERIKY“

Dne 14. prosince 2011 zemřel v New Yorku Joe (Hymie) Simon, spoluvůdce amerických komiksových „legend“. Narodil se

ZPRÁVY ZE SVĚTA

v chudé židovské rodině, kreslit začal už na střední škole. Živil se jako ilustrátor pro časopisy, později začal kreslit i komiksově přílohy. Zlom v jeho kariéře nastal, když se r. 1940 setkal s tehdy již známým autorem komiksů (též židovského původu) Jackem Kirbyem a společně vytvořili nového hrdinu jménem Kapitán Amerika. Prosadili akčnější pojetí komiksů a také do něj vnesli vlasteneckou notu – ještě před japonským útokem na Pearl Harbor se Kapitán Amerika pustil do boje s Hitlerem a uštědřil mu vydatný pravý hák na čelist. Nový komiks se rychle proslavil. Po válce vydávali kreslíři další inovativní komiksy: hororový, detektivní, humoristický či romantický.

STO NEJLEPŠÍCH

Americký židovský internetový *Tablet Magazine* sestavil seznam stovky nejlepších židovských filmů (myšleno filmů od židovských tvůrců, režisérů, scenáristů či s židovskou tematikou). Většinu ze stovky snímků představují snímky americké produkce, Evropa je zastoupena minimálně.

Jako nejlepší byl vyhodnocen Spielbergův snímek *E. T. Mimozemšťan* z roku 1982 (neboť jej lze vnímat jako „příběh přistěho-

valce, vyděšeného cizince v nové zemi, který hovoří s cizím přízvukem a strachuje se o své přežití“); druhé místo obsadil *Sunset Boulevard* (1950, r. Billy Wilder) a jeho pohled do zákulisí hollywoodských praktik. Na třetím místě se ocitla komedie *Noc v Opeře* (1935, režie Sam Wood) bratří Marxů; čtvrté místo patří křehké komedii Woodyho Allena *Annie Hallová* (1977). Jako pátý je uveden snímek *Jazzový zpěvák* z roku 1927 od Alana Croslanda, v němž synek z kantorské rodiny propadne jazzu (v jednom z prvních zvukových celovečerních filmů hraje sám sebe legendární kantor J. Rosenblatt). Šesté místo obsadil film Ernsta Lubitsche *Být, či nebyt* z roku 1942: berlínský rodák E. Lubitsch odešel do Ameriky již roku 1922 a v době války ostře vystupoval proti nacismu. Ve snímku přenesl děj *Hamleta* do okupovaného Polska. Sedmé místo patří westernové komedii *Ohnivá sedla* (1974, r. Mell Brooks), v níž indiáni mluví jidiš; osmé místo patří filmu *Absolvent* od režiséra Mikea Nicholse z roku 1967, v němž se poprvé prosadil židovský herec Dustin Hoffman. Deváté místo obsadil snímek *Byt* z roku 1960, do nějž režisér Wilder obsadil Jacka Lemona, a desáté znepokojující film *Věčný svit neposkvrněné mysli*, jež roku 2004 podle scénáře Ch. Kaufmana natočil M. Gondry.

Z neamerických filmů je v žebříčku zastoupena francouzská produkce Lanzmannovým dokumentem *Šoa* (1985), Resnaisovým válečným dramatem *Noc a mlha* (1955) či snímkem L. Malleho *Na shledanou, děti* (1987). Dále „zabodoval“ izraelský kreslený snímek *Valčík s Baširem* režiséra Ariho Folmana (2008) či němý velkofilm S. Eisensteina *Křižník Potěmkin* (1925).

Je škoda, že ve výběru chybí oscarový snímek Kádara a Klose *Obchod na korze* či Formanův *Přelet nad kukáččím hnůzdem*, jehož scénář napsal Bo Goldman. (am)

רוש חודש
רוש חודש

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 218, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Jiří Daniček, Alice Marxová, Tomáš Pěkný (šéfredaktor). Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Media servis, s. r. o., Zákaznické centrum, Videňská 995/63, 659 51 Brno, tel.: 541 233 232; fax: 541 616 160, e-mail: predplatne@mediaservis.cz, reklamace: 800 800 890. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia, s. r. o. P. O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 2. 1. 2012. Cena 20 Kč (0,90 €)